

BUDAPESTI NAPLÓ

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kerepesi-út 25.

Főszerkesztő:
VÉSZI JÓZSEF.

Felolós szerkesztő:
BRAUN SÁNDOR. A SZERKESZTŐSÉG.

Kiadja:
Egész évre 28 k., (14), 1/2 évre 14 k., (7), 1/4 évre 7 k., (3.50), egy hónapra 2 k. 40 fillér, (1.20 frt).
Egyes szám Budapesten 8, vidéken 10 fillér.

A hadügyi felségjogokról

Írta: Dr. Jászi Viktor.

Budapest, november 15.

II.

Rohonyi egyszerűen tévesnek deklarálja azt a felfogást, mintha a vitatott 11. §-ban a „közös” hadsereg egységessége megóvásának biztosításáról volna szó; pedig, — ugymond — „a törvény szövege világos, hogy a törvényhozás itt nem a „közös hadsereg”, hanem az egész fegyveres erő vezérleti, vezényleti és belsejervezeti egységességét akarta biztosítani.” Majd: „Az 1867: XII. t. c.-ben ismételtelen előfordul a „hadsereg”, „egész hadsereg” kifejezés: — ezek a kifejezések mindenütt az egész fegyveres erőt jelentik.” Vagyis Rohonyi így érvel: igaz ugyan, hogy az 1867: XII. t.-c. mindenütt hadsereget, egész hadsereget, összes hadsereget említ, de a törvény helytelen szavakat használ, tegyük helyette mindig a „fegyveres erőt”. Ha pedig fegyveres erőről, összes fegyveres erőről van szó, akkor abba beletartozik a honvédség is, a népfőlkelés is. De hogy miért tegyünk „hadsereg” helyébe „fegyveres erőt”, mikor a törvény hadsereget mond, azt mivel sem indokolja Rohonyi. Egyszerűen csak rádisputálja a törvényre, hogy az fegyveres erőt akar mondani hadsereg helyett. De az, hogy Rohonyinak az érvelésében szüksége van a „fegyveres erőre” e helyett, hogy „hadsereg”, a végből, hogy a honvédséget és népfőlkélest is beleszoritás, nekünk nem elég indok, hogy e fölcserélést akceptáljuk.

Az az érv sem érv, hogy a „közös hadsereg” még 67-ben nem is létezett, tehát a 11. §. nem vonatkozhatik rá. Hiszen a honvédség még kevésbé létezett; viszont a 11. §. nem is szól „közös hadseregről” hanem egész, összes hadseregről, mely akkor igenis létezett. Hogy pedig az a „közös hadsereg” nem olyan „magában véve amúgy is egységes”, mint

Rohonyi mondja, hanem az 1867: XII. t.-c. 11. §-a alapján és értelmében az, az ma köztudat Magyarországon. De hivatkozhatom az 1868: XL. t.-c. 11. §-ára, mely kétségtelenül eldönti, hogy az 1867: XII. t.-c. 11. és következő szakaszaiban történt szabályozás csak az ugynevezett közös hadseregére vonatkozik. E §. szerint ugyanis a monárkia közös védelmére szűk-éges szárazföldi és tengeri hadsereg, az 1867-ik évi XII. t.-c. 11., 12., 13. és 14. §§-ában foglalt alkotmányos jogok alapján s azok fenntartása mellett, a monárkia mindkét államterülete összes népességére nézve 800.000 főnyi teljes hadi létszámban állapítatik meg, a határosszeget ide nem számítván. Tehát a közös hadsereg vonatkoztatja a 11. §-t; de sehol, a honvédségről szólván, az 1867: XII. t.-c. cikkre nem hivatkozik sem e törvény, sem az utána következő XLI. és XLII. t.-c. cikkek.

Rohonyi továbbá a pragmatika szankcióval is érvel, hogy az abból folyó „kölcsonös és együttes védelemkötelezettség” folytán is bele kell a 11. §-ba tartoznia a honvédségnek. Ez meg éppen téves felfogás. A pragmatika szankció az együttes birtoklást mondja ki s így a kölcsonös védelem kötelezettségét foglalja magában. E kölcsonös védelem hatékonyabb tételére a védelem eszközeit közössé tette az 1867: XII. t.-c. az ott meghatározott módon és mértékben. Többek közt a hadsereget a 11. és köv. §-okban meghatározott módon. De az sehol sincs megírva, hogy azon eszközökön túl még az ország magának védelmi eszközöket ne készíthessen, amely védelmi eszközök már nem lesznek közösek, hanem külön a magyar államé, melyekkel szabadon diszponál. Szabad ez országnak egy igen kitűnő, nagyszámu csendőrséget, pénzügyőrséget, nemzetőrséget, népfőlkélest, honvédséget szerveznie, s a hadsereg felül így a maga védelmi eszközeit szaporítania. De ezek nem közösek, mint a hadsereg, ezek külön ma-

gyar államiak. Ha Rohonyi tétele állna, mi különbség sem volna a közös hadsereg és a honvédség jogi állása közt, hiszen szerinte mind a kettő a 11. §-on alapszik. Ha a hadsereg „közös”, akkor a honvédségnek is közösek kellene lennie, ha Rohonyi tétele áll. De a honvédség nem közös. A honvédség erejével is köteles a magyar állam a pragmatika szankció alapján Ausztriát megvédeni; de nem ugyanolyan módon, mint a közös hadsereggel. A közöshadsereggel Ausztriát sokkal feltétlenebbül védi meg, mert egységessé tétetvén a vezérlet s a király kezébe adatván, aki egyszerűsmond osztrák császár, ha a hadviselés szempontjából szükséges, az osztrák terület megvédése minden más tekintet nélkül eszközöltetik a közös hadsereg egész ereje által. A honvédség elsősorban a belvédelemre lett felállítva (1868: XLI. t.-c. 1. §.) s csak kivételesen alkalmazható a magyar korona országain kívül, külön törvényhozási intézkedés alapján. Tehát a vezérlet egyik legfőbb kérdésében, a honvédségnek az országból való kivételése kérdésében a király csak az országgyűléssel együtt határozhat. Hát valjon csakugyan olyan a királyi vezérlet joga a közös hadsereg, mint a honvédségre? Hát valjon csakugyan egyforma mértékben és módon felel meg a pragmatika szankcióból folyó kölcsonös védelmi kötelezettségnek a közös hadsereg és a honvédség? Amint azt pedig Rohonyi szerint tennie kellene, akinek elmélete a honvédség közjogi állásának teljes meghamisítására vezet, és igen csodálkozom azon, hogy Edvi Illés Károly sem vette észre ezeket a végzetes következményeket, melyek Rohonyinak általa a Budapesti Hírlapban annyira dicsért álláspontjából következnek.

De hát végre is, kérhető valaki, a „hadsereg” szó alatt csakugyan nem értendő-e a honvédség? A felelet: nem. Az 1868: XL. és XLI. törvénycikkek, melyekre Rohonyi

TÁRCA

A kalmár és a papagály.

(Régi perzsa mese.)

— A Budapesti Napló tárcája. —

Írta: O. Orlovetz.

Sok, sok évvel ezelőtt élt Ispahan városában egy gazdag kalmár, Abbas-Kuli volt a neve. Kincseskamrája tele volt arannyal, ezüsttel, s nagy tevé- és öszvérnyájak legelésztek nagyterjedelmű rétjein. Karavánjai keresztül-kasuljárták Perzsiát, eljutottak az indusok távoli országába, sőt egészen Kínáig is.

De minden kincsénél drágább volt Abbas-Kulinak az ő papagálya. Ez nem volt közönséges papagály. Abbas-Kuli egy házatájékára vetődött kalmártól vette egykor és több mint ezer aranyat fizetett érte.

Ennek a papagálynak különös tulajdonsága volt. Nemesak beszélni tudott, ahogy ez már a papagályoknál szokás, hanem értette is azt, amit mondtak neki, s minden kérdésre válaszolni is tudott.

Abbas-Kuli óriási kalitkát csináltatott neki s kristály-tálcáskákat rakott belé. Minden szabad idejét ez előtt a kalitka előtt töltötte, a papagálynal beszélgetve szórakozott és mindenféle gyümölcsösöl és édességgel kedveskedett neki.

De éppugy szeretett a papagályt a kereskedő hozzátartozói is és örvendezve mulattak vele a pihenés perceiben. Naponként gondosan megvizsgálták a kalitkát, nem történt-e valami baja,

nem támadt-e rajta valami rés, amelyen át a szeretett madár elszökhetik.

Evek multak így. Abbas-Kuli haja egészen megfehéredett már és végül úgy érezte, hogy nem tudna már hosszú üzleti utra menni a karavánjaival.

Egy napon maga köré gyűjtötte övéit és így szólt:

— Erzem, hogy megöregedtem és minden üzletemet neked akarom átadni, fiam. De még egyszer, utóljára, látni akarom azokat az országokat, amelyekben megfordultam, azért holnap utolsó üzleti utamra indulok, amelynek végén te, fiam, minden ügyemért át fogod venni a felelősséget. Erről az utolsó utamról azonban mindnyájatoknak valami ajándékot szeretnék hozni, kérjétek tőlem tehát bármit, amit csak akartok.

Abbas-Kuli elhallgatott és övéi a kívánságaikról kezdtek töprengeni.

— Nekem — mondotta Abbas-Kuli felesége — végy olyan ruhát, hogy szebb legyen a sah feleségének minden ruhájánál is.

— Nekem — mondotta a kalmár leánya, a csudaszép Jul-nas — hozzál éjszert, amelynek kövei úgy csillogjanak, mint a szemem, s a fényük úgy gyönyörködtesse, mint az én mosolygásom.

— Nekem azonban — mondotta Abbas-Kuli fia — hozzál drága puskát, amely messzebb hordjon, mint nagy Perzsia bármely fegyvere, és úgy lehessen célzni vele, hogy a birodalom minden vadásza megirigyelve érte.

Miután Abbas-Kuli övéinek a kívánságait meghallgatta s megígérte, hogy mindannyit teljesíteni fogja, a papagályához fordult:

— Hát te, drága madaram? Hát te nem

akarsz valamit? Nem akarnál-e valami pompás gyümölcsöt, ritka diót? Szólj, hogy a te kívánságodat is teljesíthessem.

— Igérd meg, — felelte a papagály — hogy teljesíteni fogod csekély kívánságomat.

— Esküszöm Allahra, — mondta a kalmár — hogy teljesítem, mihelyt csak teljesíthető.

— Ha Bombayban leszel — folytatta erre a papagály — fogadj csónakot és evezzel a legközelebbi szigethez. Ezen a szigeten egy erdő van, abban papagályok élnek, az én testvéreim. Rögtön rájuk akadsz s megismered őket a tollazatukról. Amikor megpillantod az elsőt közülük, mondd meg neki, hogy én, a testvére, köszöntem minden testvéreimét. Mondd meg neki, hogy arra kértelek, meséljéd el, hogy nálad élek aranyos kalitkában, kristályedényekből eszem és iszom és hogy ti mindnyájan szerettek engem, mert mulattatlak benneteket. Ha mind ezt elmondod neki, jól jegyezd meg azt, amit felel rá, és meséld el nekem, ha majd visszatérsz.

A kalmár ugyancsak ámult a papagály kívánságán és megígérte, hogy azt pontosan teljesíteni fogja.

Egy álló esztendeig utazott Abbas-Kuli, árakat eszereberélt, fiának az utat egyengetvén, végül Bombayba érkezett. Felesége, leánya és fia ajándékát már beszerzte s most már csak a papagály kívánsága volt hátra.

Pompás csónakot bérelt több evezőssel s átvitette magát a legközelebbi szigetre. Csakhamar odaérve, partra szállott s a sziget belseje felé fordult, amelyen sűrű ősérod volt látható.

Nem is kellett sokáig mennie az erdőben s már megpillantott egy papagályt, amely egészen

oly szívesen hivatkozik, egészen határozott terminológiát állítottak föl. Mindjárt az 1868: XL. törvénycikk 2. §-a így szól: „A fegyveres erőt képezik: a hadsereg, hadtengerészet, honvédség és népfelkelés.” És ez a terminológia megtartatik következetesen mind a két törvényben.

Ebből kettőt tanulhatunk. Először, hogy nincs igaza Rohonyinak, mikor azt mondja, hogy hadsereg helyébe fegyveres erőt tegyünk az 1867: XII. t.-c. 11. §-ában. Mert fegyveres erőt mást jelent, mint hadsereg. Másodszor, hogy a honvédség nem tartozik bele a „hadsereg” fogalmába, a sorhad fogalmába s így nem jogosult az 1867: XII. t.-c. 11. §-ában említett hadsereg alatt a honvédséget is érteni, mint azt Rohonyi teszi.

Azt mondhatnák ugyan, hogy az 1867: XII. t.-c. 11. §-a összes, egész hadsereget említ, hát talán e jelzőket azért tette oda, hogy belefoglalja a honvédséget, népfelkelést is. Amde eltekintve attól, hogy népfelkelés, honvédség még akkor nem volt és hogy a törvény sorhadról akar rendelkezni, hadseregről, azok a jelzők a magyar hadsereggel viszonylatban s ellentétképp használnak, tehát annak kifejezésére, hogy mind a két, az osztrák meg a magyar hadsereg értetik, szemben a mindjárt odaállított kiegészítő részzel, a magyar hadsereggel.

Végre ha mindez nem bizonyítaná eléggé, hogy az 1867: XII. t.-c. 11. §-a a honvédségre nem vonatkozik, bizonyítja ezt ugyanazon törvény a 15. §-ban, mely szerint „a hadügynek összes költségei olyképpen közősek, hogy azon arány, mely szerint ezen költségekhez Magyarország járulni fog, ... előleges értekezés után, kölcsonds egyezkedés által állapítatik meg”. Hadügy alatt tehát, amelyet az előbbi §-okban szabályozott, az 1867: XII. t.-c. azt a közőset érti, melynek költségei a kvótia arányában fedeztetnek Magyarország és Ausztria által. Ennélfogva kétségtelen, hogy a honvédség ide nem tartozik, a 11. §. a honvédségre nem vonatkozik és így mindaz a következtetés, melyet Rohonyi erre épített, megdől.

De egy tekintet, melyet az 1868-ban készült három katonai törvényre vetünk, meggyőz bennünket arról, hogy a hadseregnek egyrészt, másrészt a honvédségnek és népfelkelésnek egészen különböző jogi helyzete van, nevezetesen, hogy a törvényhozásnak egészen más hatásköre van a hadseregre és más a honvédségre és népfelkelésre nézve.

Vagyis, világosan szólva, míg a közös hadseregre nézve a vezérlet, vezénylet, belsejervezet kérdéseiben a törvényhozásnak hatásköre nincs, mert azt az 1867: XII. törvénycikk 11. §-a a királyra ruházta és ennélfogva az 1868: XL. törvénycikkben a közös hadseregre nézve vezérleti, vezényleti és belsejervezeti szabályozások, vagy a királynak ilyesre való felhatalmazása nem található, addig ettől eltérőleg az 1868: XLI. törvénycikk a honvédségre nézve, a XLII. törvénycikk a népfelkelésre nézve éppen ilyen vezényleti, vezérleti és belsejervezeti szabályozásokat tartalmaz vagy direkte vagy úgy, hogy ilyenre a királyt jogosítja föl.

Ki kellene írnom az egész törvényt, ha §-ról §-ra akarám igazolni ez állítás helyességét. Olvassa el bárki azokat a törvényeket s meg fog győződni állításom igaz voltáról. Csak példaképpen hozok fel egynehányat. A honvédségi törvény megállapítja, hogy a honvédség 78 zászlóalj gyalogságból, 28 huszárszázból etc. áll, s ezek folyó számmal s szon megye etc. szerint nevezetnek el, melyből kiegészítetnek. Semmi ilyes törvénybeli intézkedést a közös hadseregre nem találunk. Mert ez belsejervezeti kérdés. A 7. §. 6 honvédkerület alakit, honvédzászlóalji járásokat, százi járásokat stb. A 9. §. zászlóalji tözseket szervez; a 16. §. szól a tisztihar kvalifikációjáról, besorozásáról, a 23. §. a honvédtiszre büntetést szab, ha fegyvergyakorlatra vagy szolgálattételre felhívó rendelet folytán meg nem jelenik, a 25. §. megállapítja, hogy honvédségi főparancsnokul egy tábornok s honvédségi kerületi parancsnokok nevezetessenek ki ő felsége részéről, megállapítja a honvédelmi miniszter hatáskörét, többek közt a tisztek és legénység személyi ügyeire, ruházatra, felszerelésre, fegyverzetre, megállapítja továbbá a honvédségi főparancsnok köteleseit. A 27. §. megállapítja, hogy a honvédsapatok közös cselekvés esetén az illető hadseregbeli csapatparancsnok rendelkezése alá esnek, megállapítja, hogy háboru esetén az összes honvédség a fővezérnek (t. i. az egész hadsereg fővezérének) van alárendelve. Végre, hogy már befejezzem, a 28. §. megállapítja, hogy ő felsége nevezi ki az összes tiszteket és pedig mikor, kinek előterjesztésére.

Mindezek oly szabályozások, melyeket a közös hadseregre nézve törvényben hiába keresünk. Meg van-e állapítva az 1868: XL. t.-c.-ben ő felségének joga a tisztek kinevezésére? Nincsen. S miért? Mert erre s mind e többi vezérleti, vezényleti s belsejervezeti kérdésre a

felhatalmazást a hadsereg tekintetében megkapta az 1867: XII. t.-c. 11. §-ában. De hogy nem kapta meg őt a honvédségre, amit pedig Rohonyi állit, eviderter kitűnik abból, hogy a honvédségre nézve mindezek törvényben szabályoztatnak, illetőleg adatuk egykire-másikra főhatalmazás a királynak, de őt a honvédségi törvényben és nem az 1867: XII. t.-c. 11. §-ában. Már pedig ha ez így van, akkor mindazok a szabályozások, melyek a honvédségre nézve a honvédségi törvényben meg-tétettek, de a közös hadseregre nézve a véderőtörvényben nem, mit jelentenek? Azt, hogy azok vezérleti, vezényleti, belsejervezeti kérdések, melyek felől a honvédségre nézve törvény van hivatva rendelkezni, a közös hadseregre a király. És így amidőn azt látjuk, hogy az 1868: XLI. t.-c. (a honvédségről) 18. §-a a következőket rendel: „A honvédségi vezénynyelve a magyar, zászlója, ő felsége nevének jelvényei mellett az ország színeit és a magyar állam címerét viseli” — s azt látjuk, hogy sem a vezénynyelvről, sem a zászlóról a közös hadseregre nézve az 1868: XL. t.-c.-ben rendelkezés nem foglaltatik, ebből nem az következik, amit Rohonyi mond, hogy az ország ezzel a nyelv tárgyában a rendelkezés jogát fenntartotta a közös hadseregre nézve, hanem az, hogy a vezényleti nyelv meghatározása a vezénylet körébe vág, melyről a közös hadseregre nézve a király intézkedik az 1867: XII. t.-c. 11. §-a alapján, míg a honvédségre nézve, mely új intézmény, melyet a törvényhozás 1868-ban állított fel, s melyre vonatkozólag ily jogot a királyra az 1867: XII. törvénycikk 11. §-ában nem ruházott át, maga a törvényhozás illetékes a vezényleti kérdéseket s így a nyelvet is meg a zászlót is megállapítani. Nemcsak e felett, hanem az összes többi vezényleti kérdések felett is a törvényhozás határozott a honvédségre nézve ugyan-e §-ban, midőn megállapította, hogy „egyebiránt a katonai jelvények, rangjelzetek a felszerelés és felfegyverkezés, valamint a szolgálat és gyakorlat szabályai a honvédségnél és a sorhadnál egyenlők lesznek.” It a törvényhozás rendelkezik ezek fölött. Rendelkezik úgy, hogy megállapítja, hogy mindig egyezzenek a mindenkori sorhadiakkal. A nyelv és zászló tekintetében másképp rendelkezett; de rendelkezhetett volna a többire nézve is úgy, hogy azok eltérők volnának a közös hadseregtől.

Mindezekben, amit itt előadtam, csak arra szoritkoztam, hogy Rohonyi új érvelé-

hasonlított az övéhez, amely otthon a kalitkában volt. A papagály himbálódzott s egy fa ágai között önfeledten mulatozott. A kalmár látása azonban felriasztotta s már kiterjesztette szárnyait, hogy elrepüljön, de Abbas-Kuli megakadályozta ebben.

— Maradj, ó papagály! — kiáltott felje. — Üzenetet hoztam a testvéredtől.

A papagály visszatélepedett az ágra és várokozással nézett a kalmárra.

— Messze innen, Iszpan városában a testvéred nálam él — kezdte a kalmár — arra kért, jöjjenk ide s adjam át neked és minden testvérednek üdvözlöt, hogy ő a házamban él, pompás, aranyos kalitkában, kristályedényekből eszik és iszik és hogy mindnyáján szeretjük, mert mulat bennünket. Arra kért, mondjam el mindezt neked és hozzam el a válaszodat. En tehát...

— Á-á! — sikoltott fel hirtelen vadul a papagály és holtan esett le a földre.

Abbas-Kuli odafutott hozzá, de hiába, a madár bizony halott volt.

Kimondhatatlanul meglepetve attól, ami történt, különösen a madár sajátságos halálától, aki egészen érthetetlen okból a fáról úgy lehullott, Abbas-Kuli mélyen előprengve, vontatott léptekkel haladt a part felé, beszállt a oszónakba és Bombayba vitette vissza magát. És az egész uton, míg karavánjával hazafelé tartott Bombayból Iszpanba, Abbas-Kuli mindig csak erre a titokzatos esetre gondolt.

Elhatározta, hogy eltitkolja a történeteket a papagály előtt, abbéli aggodalmában, hogy nagy szomorúságot okozna, ha elmondaná a dolgot.

Hazárkezdve, szétosztotta övének az aján-dékokat és kedves madarát nem minden szomorúság nélkül üdvözölte. Már ott is akarta hagyni, amikor a papagály hirtelen így szólott:

— Hát a kívánságom, ó én uram?! ...

— Ugyan hagyj el, csupa gyerekség! — dadogott Abbas-Kuli zavartan — Allahra esküszöm, hogy alig is értettem meg, amit mondott.

— Akkor hát mondd el sorjába, úgy ahogy történt — sürgette meg türelmetlenül a papagály — vagy talán megfeledeztél adott szavadról?

A kalmár lelkiismereti furdalásokat érzett és nem merte a szavát megszegni.

— Elvégre — mondotta — elmesélem neked, ha már mindenáron tudni akarod. Mindent megtettem, amire megkértél, de alighogy a végers értem, a testvéred csudálatos módon felsikoltott és holtan bukott le a földre...

Alig mondta ki a kalmár ezeket a szavakat, a papagály, amely mohó figyelemmel hallgatta, irtozatosan felsikoltott és holtan esett össze a kalitka fenekén.

— Ó jaj, jaj! — kiabált kétségbeesetten a kalmár.

Sírt és kesereggett, de mi sem használt. Egész nap a kalitka előtt feküdt és a családja legnagyobb ijedelmére egy falatot sem evett.

Felésege, amikor látta, hogy a halott madár látása mindjobban tönkreteszi, odament a kalitkához s kivette belőle a modulatalt papagályt.

— Látom, hogy ennek a madárnak a látása elveszi az eszedet — mondotta a férjének. — Kidobom hát ezt a madár-tetemet, hogy ne zaklasson tovább.

Abbas-Kuli némán intett. Az asszony kinyitotta az ajtót és kidobta a papagályt az utcára.

Ekkor csuda történt. Alig volt tul az ablakon a halott papagály, mikor hirtelen kiterjesztette a szárnyát és föl-emelkedett a levegőbe.

Meglepetve ettől a váratlan eseménytől, Abbas-Kuli kiszaladt az utcára és hangos szóval csalogatta magához a papagályt.

— Megállj! Megállj, hát! Hova repülsz? — Szabad testvéreimhez, — felelte a papagály.

— De világosíts fel előbb, Allah nevére, a felől, ami történt! — kiáltott fel hozzá a kalmár. — Semmit sem tudok belőle felfogni! Miért halt meg testvéred, s miért esel te össze életlenül és támadsz fel aztán hirtelen?

A papagály megállt és letelepedett egy fa koronájára.

— Jó, — mondotta — mindent megmagyarázok. Régóta sóvárgok én már a szabadságra és a te aranyos kalitkád, kristálytállaival épp oly gyűlöletes börtön volt nekem, mint az a sok közőnséges vaskalitka, amelyben ezer meg ezer testvérem sinylódik országokban fogolyként. Azzal töltöttem az egész időmet, hogy a tovatűnő órákat valahogy elűsem. Időtöltés voltam a számódra, amit te egészen megszoktál. Hát csakugyan azt hitted, hogy asztalod maradékaival örökre elfojtod bennem a szabadságvágyamat? Tévedtél, ó kalmár! Ejjel-nappal azon törem a fejemet, hogyan szabadulhatnék meg, de semmit sem tudtam kiokoskodni. A fog-ságban az eszem eltoppant, leleményességem kiapadt. És mivel magam semmire sem mentem, felhasználtam utolsó utasodát és általa szabad testvéreimhez fordultam, akik a nélkül, hogy te bármit észrevettél volna, megmutatták nekem az utat a szabadulásra. Tiszta eszük, amely nem szenvedett fogságtól, sőt a szabadságban még inkább megéledett, inkább találhatott ki valami mentő ötletet. És nem csalódtam. Szabad testvérem okossága visszaadta az én szabadságomat is.

Es a papagály, kiterjesztve most szárnyait, ujjongó örömmel repült a messzeségbe. A magas-ságok visszahangzottak örveendő kiáltásaitól.

seit cáfoljam s erőltetnem meg. Az 1867: XII. törvénycikk 11. §-ának általam, s eddig a tulnyomó nagy többség által vallott értelmezése mellett sok más is felhozható, melyek azonban túlhaladnak jelen sorok kiszabott keretét. Csak egy momentumra akarok utalni. Nem lehet kitérni e dilemma elől: vagy benne van az egységes vezényletre vonatkozó felségjogban a nyelv megállapításának joga, vagy nincsen. Ha nincsen benne: két eset lehetséges. Vagy volt 1867-ben s van ma is oly törvényes vagy szokásjogi szabály, mely direktve vagy indirekte a vezényleti nyelvre is vonatkozik, (pl. általános államnyelv-meghatározás) vagy nincs, nem volt, s így e kérdés a törvényhozás által nem szabályzott üresen hagyott terület. Ez utóbbi esetben is van a királynak joga törvényt pótló rendeletet kiadni, s szabad elhatározásától függ e kérdés törvényhozási szabályozásába belemenni vagy nem. Ha azonban volt törvényes szabály 1867-ben s így ma is van, melynélfogva a vezényleti nyelvnek magyarnak kell lennie, akkor az a tény, hogy a vezényleti nyelv 1867-ben s azóta mindig német, határozott törvénytérítés. Nem lehet tehát úgy okoskodni, mint sokan teszik nagynevű politikusaink közt is és Rohonyi is teszi, hogy ezt a helyzetet valami középhelyzet-félelnek tartják a jogos és a törvénytérítő közt. A dilemma csak az: jogos vagy törvénytérítő. Ha jogos, nincs többet mit mondanom, mert én is annak tartom. Ha pedig törvénytérítő, ha nem folyik az 1867: XII. t. c. 11. §-ából, minden egyébtől eltekintve, el lehet-e képzelni, hogy Deák Ferenc bele nyugodott volna abba, s tűri, hogy míg a honvédségi törvényben megállapítják a magyar vezényleti nyelvet, addig a védtörvényben hallgatással mellőzzék, mikor az 1867: XII. t. c. megalkotásától az 1868: XL. t. c. megalkotásáig letelt idő alatt is meggyőződhetett, hogy a hadsereg vezényleti nyelvét „törvényellenesen“ német. Aki ismeri Deák alkut nem ismerő jogérzetét, (hiszen az egész kiegyezési campagne háttére egy heroikus harc a jogformai érinthetlenségének elismertetéseért) az nagyon jól tudja, hogy ő praktikus szempontból, mert csak 4%-a a tiszteknek tudott magyarul, ki nem hagyja a törvényből a magyar nyelv jogát s nem engedti tovább érvényesülni a törvénytelenséget, ha annak tartotta a német vezényleti nyelvet. Ha nem is lehetett volna a magyar vezényleti nyelvet behozni gyakorlati okokból: a magyar Corpus juris eléggé ismeri a jogentartó nyilatkozatokat és sértés volna Deák emlékével szemben, feltenni róla, hogy ezt megtétni elmulasztja. Ha pedig nem tette s ha kilenc évig, haláláig tűrte ezt a „törvénytérítést“ és soha egy szava sem volt ellene, akkor én annak más magyarázatát nem tudom, nem találok, mint azt, hogy — nem tartotta törvénytelenségnek. Ha pedig nem tartotta annak, azt csak akkor tehetné, ha az 1867: évi XII. t. c. 11. §-át úgy érte, hogy aki csinálta: nem tudom, lehet-e azt másvalakinek másképp érteni.

A helyzet.

Budapest, november 15.

A mai nap eseménye Hieronymi Károly programbeszéde a szatmári választók előtt, amely megfelel annak a várakozásnak, amelyet politikai körökben hozzáfűztek. Harmadfelőrs beszédeiben Hieronymi igen érdekesen kommentálta gróf Tisza István egész programját, sőt sok tekintetben ki is egészítette azt olyan nyilatkozatokkal, amelyekből a rokonszenven elfogulatlanul megtagadni nem lehet. Így konstatáljuk, hogy a kormány szabadelvűségéről adott definíciója sokkal világosabb és határozottabb, mint a kormányprogram szövegében, amely a szabadelvűpárt sok régi híve közt is ellentétes véleményekkel találkozott. A katonai kérdéssel szülő fejtegetéseit hallgatóság részéről sűrű ellentmondások szakították meg, de a tisztviselő-hallgatóit sikerült meggyőznie, hogy az új kormány őszintén óhajtja az állami tisztviselők helyzetének javítását.

Hieronymi aztán a tárcája körébe eső ügyekről beszélt. A közlekedési téren új utaknak és olcsó vasutaknak építését jelölte meg fontos kormányzati feladatának és sok szeretettel fejtegetve a víziut-közlekedés előnyeit, égető kérdésnek mondotta egy új Duna-Tiszacsatorna építését is. Az Ausztriával kötendő vámszövetségre áttérve, érdekes példákkal illusztrálta, hogy a védvámok még nem biztosítják az ipar fejlesztését, és annak a meggyőződésének adott kifejezést, hogy a magyar ipar helyes vezetés mellett a közös vámterületen is boldogulhat és fejlődhetik. Ehhez csak egy kívánatos, hogy az ország nagybirtokosai és magnásai úgy, mint más országokban, nálunk is járjanak elől új iparágak megteremtésében. A kereskedelmi szerződések kötésének sürgős szükségét hangsúlyozta, érintette az 1899: XXX. t.-cikket is, de a kormány ezelő kapcsolatos szándékairól és terveiről hallgatott.

Figyelmet keltett ma a politikai körökben Kossuth Ferenc vezércikke is, amely most már egész határozottsággal a leszerelés mellett foglal állást; éppúgy érdekes jelensége a békére sovárgó közvélemény hangulatának az Országos Iparegyesület igazgatóságának mai határozata az obstrukció folytatása ellen.

Hieronymi Szatmáron.

Szatmár, november 15.

Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter ma reggel 8 órakor Bay Lajos, Dobiecky Sándor, Domahády Elemér, Gajdary Géza, Kiss Ferenc, Kubinyi Géza, Lator Sándor, Nyegre László, Saceláry György, Szentiványi Gyula és Szulyovszky Dezso országgyűlési képviselők és dr. Hollán Sándor miniszteri titkár társaságában ideérkezett. A pályaudvaron nagy közönség várta és éljenzettel fogadta. A közönség nevében gróf Hugonay Béla főispán meleg szavakkal üdvözölte a minisztert Szatmár város törvényhatóságának területén, mire Hieronymi Károly kereskedelemügyi miniszter néhány szóval felelt. A miniszter ezután kíséretével együtt bosszu kocsi sor élén a tellobogozott városba hajlott, ahol a Pannoniában szállott meg. Nemsokára ezután a városházára ment, ahol több küldöttséget fogadott, köztük a római-katolikus székesépkapitán és a központi papságot és a honvéd-helyőrség tisztikarát. A miniszter a tisztelő küldöttségek fogadása után a betegeskedő Mészlányi Gyula püspöknel tett látogatást.

A programbeszéde.

A Pannónia-szálló szépen felújírt épületének nagy dísztermet ekközben zsúfolásig megtöltötték a választók. 11 óra után nyitotta meg a gyűlést dr. Keresztsegy Lajos ügyvéd, a szabadelvűpárt elnöke, akinek indítványára küldöttség ment Hieronymi Károly miniszterért, aki kevés vártatva megjelenve a választók között, a lelkes éljenzések elhangzása után elmondotta programbeszéde.

(Az obstrukció ellen.)

Beszéde legelején a szatmári választási küzdelem eredményének fontosságát hangsúlyozta, mert az eldönti azt a kérdést, vajjon a város polgársága véget akar-e vetni a mai állapotnak vagy tovább is tőp akar-e adni az obstrukciónak, amely megakadályozza az országgyűlést, hogy az ország ügyeivel igazán foglalkozhassék. Ugyázték — ugymond — a parlament e betegsége onnan Nyugatról származott át hozzánk, ahonnan volában sok bajt vagyunk kénytelenek eltűrni, látjuk, hogy az osztrák Reichsrathban is volt és van obstrukció. De nagy különbség, ha az osztrák Reichsrathban van obstrukció és ha nálunk van. Mert az osztrák Reichsrath egy rákórojtált alkotmány alapján áll, nincsen öszenvedő az ottani államélet minden szálával, mint a mi országgyűlésünk. Ott tessék meggyőződni akárhányszor, az ipar, kereskedelem, jólét virágzik és gyarapodik. De ha nálunk szünetel a parlament, amely ezredesek törőntünk folytán nőt össze hazánk testével, annak azután egészen más hatása van; nálunk megáll az ipar, a kereskedelem, megáll számos funkció, ennek folytán és ezen az uton csak egyet egunk biztosan elérni, hogy elszegyedük az országot. (Ugy van!) És ha elszegyedük, egyenül, már pedig gyenge állam mindenféle külbefolyásnak maradványa.

Mikor én az én mélyen t. barátom, gróf Tisza Istvánnak (Élénk éljenzés.) elszóltatására beléptem az ő kabinetjébe, mindnájunkat az a remény vezért, hogy az ország polgárságának többségénél megvan az az akarat, hogy ezek a mai állapotok szűnjenek meg. Arra alapította egész jövőnk, hogy az országunk a közvélemény az ország polgárainak nagy

többsége meg is fog nyilatkozni, mert ha az ország nem foglalt mellettünk állást a mi egész tevékenységünk hátrá vész. Nem riaszt bennünket vissza az igazatknak larmája, de nem is riaszt bennünket vissza a satónak sok tekintetben féktelen magaviselet, (Ugy van!) mert azok kiknek van mit veszteni ez országban, azok nem larmáznak azok csendesen vannak. Azok larmáznak akik a zavarosból hasznót húznak, kik a zavarosban halászni akarnak. És én arra kérem önöket, hogy mind-azok, akik velünk együtt éreznek akik a komoly munkának, a komoly törekvésnek a barátai, emléjék jel szavukat ez ádailan igazat ellen, hogy ebből elég volt. (Helyeslés.)

(A katonai program.)

Ismerteti az obstrukció előzményeit és hangsúlyozza hogy nincsen ebben az országban senkiesem, aki a magyar nemzeti nyelvet az állami ügyek minden terén és minden ágában érvényt szerezni melegen nem óhajtana; ebben az érzésben osztozunk mindnyájan. Csak hogy ahhoz, hogy egy létező állapotot megváltoztassunk, törvényes alapon megváltoztassunk a törvényhozás minden tényezőjének hozzájárulása szükséges.

Majd vázolja a nemzeti követelések hisztórikumát és rámutat arra, hogy a kormányprogram a magyar tisztek hiányán a magyar tisztképzés bajain alaposan segít. Segít először azáltal, hogy a törvényhozás és a kormányzás minden tényezőjének hozzájárulásával ezentul oly számú alapítványok fognak tétetni hogy az akadémiának is az ingyen ellátásban részesülő magyar ifjaknak száma megfelelően annak a számnak, amelyivel mi hozzájárulunk a közös hadsereghez. És akkor egyszerre meg fog szünni az a panasza is, hogy az akadémiában nem jó a szellem, mert én — ugymond — jótálok arról, hogy ha abban az akadémiában száz fura 42 magyar fiu esik, akkor annak az akadémiának nem lesz osztrák, német, vagy cseh a szelleme, hanem magyar lesz. Mert a száz között az a 42 magyar fiu az akadémiában össze fog tartani, de veszekdni fog egymással az a cseh, német, karintiai, anint veszekszik ma is. (Za.)

Egy hang: Későn fog történni.

Hieronymi: Kérem, én sohasem hallottam még, hogyha valami későn történik, de jól történik az baj volna. (Derültség.) Az a baj ha sohasem történik; az a baj ha a mutakon nem okulunk.

Egy hang: Most is az ellenék kérte!

Hieronymi: Igen, az ellenék kérte, de nem az ellenék csinálta, hanem mi csináltuk, ez a különbség. (Élénk helyeslés.) Ha ők szóval kérték, de mi megcsináltuk, és így tessék elfogadni azt, amit mi keresztöltünk. (Igaz! Ugy van!)

Tisztelt polgáraitam! A 67-es törvénybe bele van írva, hogy a magyar hadsereg a közös hadseregnek kiegészítő része. Ha ezek a reioromok a nevelés terén keresztöltöttek, akkor elérjük majd azt, hogy ami az 1867: XII. törvényekben 35 esztendő óta meg van írva, hogy tudniillik a magyar hadsereg a közös hadsereg kiegészítő része, hogy ez a magyar hadsereg nemcsak a légénységében, hanem a tisztjeiben is magyar lesz, mert hiszen világos, hogy egy-néhány év muva annyi magyar tiszt fog rendelkezésre állni, hogy az ottani házakok magyar tisztekkel ki lehet majd pótolni. (Igaz, ugy van! Zaj.)

Egy hang: Pusztá igyret!

Hieronymi: Azt hallom, hogy ez pusztá igyret; de hát az, ami az ellenék részéről folvt, az nem pusztá igazat volt? (Igaz, ugy van!) És azt kérdézem, az országnak mi válik nagyobb hasznára, az-e, ha az országnak törvényesen megalkotott kormánya, koronás királya és mindazok a tényezők, akik ehhez hozzájárultak, ünnepelesen kilátásba helyezik egy reioromnak az érvényesülését, vagy a pusztá igazat-e, amely — eddig legalább — eredményre nem vezetett? (Élénk helyeslés és tetszés.)

De más irányban is érvényesülni fog a magyar nyelv a hadseregben. Az egész vonalon mindenütt a katonaság érinkezés a polgári hatóságokkal egyedül és kizárólag magyar lesz. Mindazok a nyomtatványok, amelyek ma a katonaságnál használtak, ezentul magyarok lesznek, a kaszárnyák fölírása is magyar lesz; egyzólván mindazokban az alapnyelváulásokban, amelyek nem annyira a maguk lényegénél fogva, hanem a maguk szimptomatikus jelelőségénél fogva bizonyos tekintetben sértők voltak, a magyar nyelv hátrébe szorítása meg fog szünni. (Tetszés és helyeslés.)

Nem telésedett azonban az ellenék egy kívánása t. i. a magyar vezényleti nyelv behozatala. Erre nézve méltóztatassanak figyelembe venni, hogy ez állapot, amely ma létezik, csaknem 200 év óta tényleg megvan magam örülnék a legjobban annak, ha be lehetne hozni a magyar nyelvet, de ha valami ellen 200 évig, sőt 1865 óta tekintve a dolgot, 33 évig nem volt panasz és azt nem tudjuk most valamennyi tényező hozzájárulásával békésen elintézni, ha azért az országnak legdrágább érdekeit fogjuk feláldozni, hogy ezért fogtassunk egy tökéletesen meddő harcot, hogy eseteg a forradalom térsé vigrük az országot; nos, erre engem az én lelkiismeretem nem tudna rávinni soha. (Élénk helyeslés.) Mert méltóztatassanak azt venni, ennek az országnak mennyi mindenféle teendője van! Teendője van még a nemzeti nyelv tekintetében is. Itt van az iskola! Hogy a magyar iskoláit mindenütt, ennek az országnak minden részében, ott is ahol nemzetiségek laknak, megerősítsük, az uraim, egy emberöltőre való feladat, hogy ezt becsületesen megoldjuk. Eppen csak a hadseregre kell tekintetünk a nemzeti irányban való fejlődést? En azt mondom: ha ez az ország megerősödik, ha nagyonban, kulturális tekintetben erős tényező lesz, akkor sok oly dolog el fog értni magától, amelyért ma hiába küzdünk.

T. uraim! Azt hiszem, talán eleget is beszéltem már ezekről a katonai kérdésekről, amelyekre nézve a legbőlebb dolog, amit az ország tehet, az, hogy ezeket a kérdéseket félreterve, hozzáállunk oly munkához, amely hasznót hajt. És arra az a kabinet, amely

gróf Tisza István elnöklété alatt megalakult, hajlandó is. Összes tagjai olyanok akiről szerénytelenség nélkül mondhatjuk, hogy a munka emberei, hogy egész életüket munkában töltötték és hogy most is nem a hivatal díszéért vállalták el a hivatali, hanem magukra vettek egy nagy terhet azzal az eltekintéssel, hogy legjobb érdeküket, legjobb tehetségeiket feláldozzák a haza oltárára egy hasznos, egy becsületes munkásság érdekében. (Élénk helyeslés.)

(A szabadelvűség.)

Azt hiszem, helyesen cselekedett a kormány-elnök, hogy a kormány programját csak általános nagy vonásokban jellemezte. Tette ezt azért, mert ha ő egy nagy jövőre való fénves programot fejtett volna ki, nagyon könnyen azt mondhatják volna: mit fejtet ő egy hosszú életre való programot, mikor nem biztos abban, hogy vajon a mai közvetlen szükséglettel megelégedésig meg tudja-e szerezni az országunkat? De jelezte a miniszterelnök azt, amire, azt hiszem, ugymond, nem is szükséges sok szót vesztegetni, hogy ez a kormány igazán mindig liberális irányban akar kormányozni. (Élénk helyeslés.) hogy ez a kormány nem fog soha semmi éle irányban tekinteni sem polgári állásra, sem vallásfelekezeti, sem semmiféle más különbségre, hanem mindig az egyéni tulajdonságokat, mindenkinben az egyéni törekvést fogja tisztelni és mindenkinnek munkásságát tevékenység szerint elő fogja mozdítani az által, hogy a korlátokat, amelyek esetleg annak élére törnyosulnak, elhárítja. *Azt hiszem, ez az igazi liberalizmus.* (Igaz!)

(A tisztviselők fizetésrendezése.)

Abban a programban, melyet a miniszterelnök ur kifejtett, talán a legnagyobb feltűnést okozta az, amit a tisztviselők fizetésrendezéséről mondott. Szólok evelnek egy igen nagy részét mint tisztviselő töltötte el. Kezde a tisztviselő pályának legalsóbb fokán és felküzdötte magát saját erejéből. (Élénk eljénzés.) protekció és segítség nélkül. Tehát ma is ismeri a tisztviselő önként és teljes szívvel a tisztviselővel együtt érez. Mint a pénzügyi bizottságnak tagja közreműködött ennek a fizetésrendezési törvényjavaslathoz a tárgyalásánál a pénzügyi bizottságban és amikor tisztviselőtársainak egész sokaságára fordult hozzá írásban is, szóval is, ő midazon az óhajoknak igyekezett megfelelni. Hát azt hiszik, hogy hát hónap alatt a nézete megváltozott? Hogy ő, aki hat hónap előtt a pénzügyi bizottságban sikrázott a tisztviselőik minden jogosult érdeke mellett, most egyszerre azért, mert hivatali váltást, más védekezésben van? Ezt ne tegyék el róla! Biztosítja a hivatalnokokat, hogy ugyanazal a meleg szeretettel viseltek irántuk a miniszterelnök is. Fényes kifejezést adott ő ennek a tegnapi nala tisztelget küldöttség előtt. De ha kérdeznék tőle: miért lett létező a tisztviselők fizetésrendezésének a kérdése?

Ugyaukkor, amikor a pénzügyi bizottságban ezt a kérdést tárgyalták, szólok ismételve kifejezést adott annak, hogy a legnagyobb igazságtalanságot látja abban, hogy az államilag kinevezett tisztviselőknek fizetésrendezése érvényesül, a nélkül, hogy a megyei illetékes törvényhatóságok tisztviselői fizetése hasonlóképp rendeztesék, akik évről-évre ugyanolyan állami feladatokat teljesítenek, mint az államilag kinevezett tisztviselők.

Ha az újoncokra vonatkozó törvényjavaslattal, ha az indemnitási törvényjavaslattal a költségvetési törvényjavaslattal mind tárgyalattak volna még 1903 elején, akkor kétségtelenül az idén ősszel a tisztviselők fizetésrendezésére vonatkozó törvényjavaslattal a képviselőház naprendjére lett volna tűzve. Hogy ez nem történt meg, annak csak nem a mostani kormány az oka? Annak az az oka, hogy az országgyűlés ideje el lett vesztegetve, úgy, hogy ezeket a javaslatokat törvényerőre emelni nem lehetett. Ezzel tehát legyünk egyszer tisztában, hogy ezt érv. mondjuk elemi baj okozta, hogy most nem kerühet naprendre ez a törvényjavaslat. Ebben a helyzetben miképpen áll a törvényjavaslat sorsa. Akár legyen azon változatva, akár egy betű se legyen változtatva rajta, a dolog természetü gyebár az, hogy először le kell tárgyalni az újoncjavaslattal, le kell tárgyalni az indemnitási javaslatot, le kell tárgyalni a költségvetést, le kell tárgyalni az Ausztriával kötendő vám- és kereskedelmi szövegeit — mert a körműnkre égetek a kereskedelmi szerződés (Ugy van!) — és akkor kerülhet csak naprendre a fizetésrendezési javaslat; tehát mondjuk, a legjobb esetben 1904. augusztus havában, de valószínűleg csak az őszi ülés-szakban: csak akkor kerülhet naprendre, mondom, akármit is csinálunk, ha a miniszterelnök azon a javaslaton egy betűt sem változtat is. No már most más, ravaszabb miniszterelnök nem szólhat volna a fizetésrendezéséről egy szót sem, hanem hagyta volna a dolgot úgy, ahogy van; és akkor ősszel, amikor naprendre kerül ez a dolog, előterjesztette volna a megyei tisztviselők fizetésére vonatkozó módosításokat vagy pótlásokat és ott élt volna a nélkül, hogy az ország egy igen nagy részének, a tisztviselőknek jogos igényeire nézve már most aggodalmat kelto mozgalmat maga ellen felidézte volna. De az a becsületesség, ami a miniszterelnökben megvan, aki fél nemcsak attól, hogy igazat ne mondjon, hanem fél attól is, hogy ne az egész igazságot mondja meg, még ha rá nézve talán kellemetlen is, ez talán senkiben sem támaszthat az ő jóakarata iránt kételet. És tessék elhinni, hogy nekem egy ilyen szokimondó embernek a szava többet ér, mint sok másnak hosszú ígéréte. (Élénk helyeslés.)

Semmi sem áll tavolabab ettől a kormánytól, mint hogy azokat a jogosult várakozásokat, amelyeket a fizetésrendezési törvényjavaslattal eddig is kellett, csorbítsa vagy pláne a megoldást elhalasztja. Az egész kormány a legmelegebben viseli szívén a tisztviselők sorsát és a lehető legrövidebb idő alatt, mindenesetre az 1904. év folyamán ezt az ügyet rendezni

fogja és pedig minden valószínűség szerint a tisztviselők érdekeinek minden csorbítása nélkül. Meltóztatnak tudni, hogy az 1903-iki költségvetésben már egy bizonyos összeg felvételét azon a címen, hogy a fizetésfelosztásból eredő több költségeket abból fedezni lehessen. Minthogy pedig 1903-nak már körülbelül a végén vagyunk, a fizetésrendezési törvényjavaslat pedig 1903-ban már semmiesetre sem lesz letárgyalható, a kormány elhatározta, hogy azt, amíg a fizetésrendezési javaslat életbe nem lép, a már a költségvetésben felvett tétel terhére ideiglenesen segítsen a tisztviselőkhöz, hogy így azok, akik már készpénznek véve a fizetésfelosztási javaslatot, arra előre köteleztek, az abból származó kellemetlenségeiktől megmeneküljenek. Ennél jobban bebizonyítani jóakarátát lehetetlen. (Élénk eljénzés.)

Attér ezután annak általános jelzésére, hogy micsoda irányt akar követni a tárcza vezetőségénél. Mindenekelőtt kijelenti, hogy tárcája körében a bürokratikus formátságokat, amennyire csak lehet, ki akarja szűkíteni.

(Közlekedési politika.)

Aztán közlekedési eszközjeinkről szólván hangsúlyozza, hogy azok nagyon aggodalmasan lettek kifejlesztve. Uhalózatunk nincsen arányban a vasuthálózat hosszával és baj volt az, hogy a törvényhatóságok az utépítésre szánt összegek nagy részét nem kevesebbet, mint 45–50 millió forintot helyiérdekek vasutak építésére fordították. Ezeket a bajokat segíteni kell. Legelőször segíteni kell azáltal, hogy a törvényhatóságokat pénzügyileg abba a helyzetbe hozzuk, hogy az utakat kapták. És pedig vagy azáltal, hogy azokat a terheket, amelyeket a helyiérdekek vasutak építése érdekében egyes törvényhatóságok elvállaltak, vállalkról levezessük és így ezeket a pénzeket a törvényhatóságok a maguk utai építésére fordíthassák, vagy azáltal — úgy amint az a beruházási törvényjavaslathoz már előre van látva — hogy a törvényhatóságokat az állam jelentékeny összeggel segítse abból a célból, hogy a maguk feladatainak megfelelhessenek. Szükséges különben ebben a tekintetben az, hogy az utról a vasutra az utról a hajóra, a hajórról a vasutra való átszállítást megkönnyítessek. Aztán még nagyon sok vasutára van szükségünk, de *olcsó csatákat* kell építeni, hogy a befektetési tőke kamatai fedezhető legyenek. Erre nézve legközelebb törvényjavaslattal szándékozik előterjeszteni.

Van ugymond, még egy kérdés, amely az én személyemmel összenőtt: ez a csatornák kérdése. Sokat panaszkodunk az amerikai verseny ellen. Rosszul esik nekünk az, hogy egész határainkig el tud az amerikai gabona jönni. Keressük is annak az okait mindenféle tenyezőkből; de sajnalatomra még nem lett általános meggyőződés az, hogy a legfőbb ok, a legfőbb tényező ebben a kérdésben a szállítási olcsóság. Mert tessék elbinni, hogy szégyenletes dolog az, hogy Chicagoból, amely Amerikának a szívében van, Liverpoolba, amely Angliában van, *olcsóbb a szállítási költség, mint Mezőtúrról Prágába.* A távozási huzszor akkora és a szállítási költség mégis csekélyebb. És minden krajcár, amely a szállítási költségeknek megtakarítatik, a termelő gazdáé. Eladom a buzámat akárhol az országban, úgy-e bár, budapesti paritásra adom el, ez természetes; ha azt kérdezik, hogy mit kapok érte Pesten, nos hát mindig annyival kapok kevesebbet az én birtokomban, mint amennyi a szállítási költség egész Pestig. Ha tehát a szállítási költséget leszállítják, a pesti piacon azt az nem módosítja ugyan de igemis módosítja, illetőleg javítja azt az ért, amelyet az aradalomban kapok. A vízi közlekedés kifejlesztése is lehet roppant fontos. Hiszen megkötötték az Isten hazánkat egy pár nagy folyóval. A Dunával és a Tiszával; megkötötték azoknál olyan folyókkal, amelyek könnyen tehetőek hajózhatók. A baj azonban ott van, hogy úgy a Dunának — nagy részben — valamint a Tiszának egész lefolyása nem abban az irányban van, amelyben nálunk az araforgalom mozog, t. i. nem keletre, nyugatra, hanem északról délre. A Dunán csak Pestől nyugatra, tehát felé a haladhatunk abban az irányban, amelyben a mi ártorgalmunk megkívánja.

Mi tehát a mi feladatunk? Kézenfekvő: hogy a Tiszát összekössük a Dunával egy csatornával, amely keletre nyugatra haladó irányban folyik és amely ennél fogva ugyanazon kedvező helyzetbe hozza azokat a termelőket, akik a Tisza mentén és a csatorna mentén laknak, mint amilyen kedvező helyzetben vannak azok, akik a Duna mentén laknak. Azt hiszem, tisztelt uraim ez egy égető kérdés, amelyet mentől hamarabb meg kell oldani. (Élénk helyeslés.)

(Iparfejlesztés.)

Áttérve a vám- és kereskedelmi ügyekre, az Ausztriával való vámszövetség mellett érvel. Nem tagadja, hogy a védvámoknak az iparra igen nagy, jelentős beelőlése van; csak hogy Magyarország népességének 85%-a az idő szerint mezőgazdaságból él, a népességnek e 85%-át nem tehetjük tönkre az által, hogy védvámokat politikai kövessünk, mert, minthogy retortióval szoktak az ellen élni, csak megnehezítünk nyerterményeink kivételét. De különben csak akkor van a védvámoknak kedvező hatása az iparra, ha megvannak az egyéb feltételek. De ha a védvámok maguk ipart fejlesztenék, akkor egész Európában Spanyolországban kellene a legénységesebb ipari viszonyoknak lenni, mert semmiféle országban oly magas védvámok, mint Spanyolországban, nincsenek; már pedig Spanyolország a maga gádag erőit mind kiviszi és a legutolsó rongyos szegyet sem képes otthon csinálni, hanem idegenből hozza be.

A védvámok tehát nem aránunk egy szegény országra. De vannak arra is példák, hogy mit lehet elérni a védvámokkal szépen prosperáló országban is. Ilyen országok közé tartozik kétségtelenül Észak-Amerika. Nos, tanuljunk tehát Amerikától. Észak-Amerika körülbelül 1825 óta mindig védvámok, és az

utolsó tíz esztendő megelégedőleg az úgynevezett „Mac Kinley-bill” a védvámokat még nagyon emelte. Mióta csak vámpolitika van Amerikában, minden kormányának az volt a törekvése, hogy a kendertermelés és a kenderkötélekgyártásat a maga védvám politikájával elősegítse. Irtoztató, talán 300%-os van vetve a kenderkötélekre. 1825 óta tart ez a politika, néha magasabb, néha alacsonyabb vámpolitikák, és konstátálva lett, hogy Amerika ma egy mássa kenderkötélel sem termel többet, mint amennyit 1825-ben termelt: egy mássával sem! Meltóztat tehát látni, hogy védvámokkal nem lehet ipart teremteni ott, ahol az előfeltételek nincsenek meg.

Azt is mondják, hogy addig, ameddig Ausztriával vámszövetségben vagyunk, lehetetlen, hogy iparunk fejlődjék. Akik ezt így általánosságban állítják, azok nem foglalkoztak részletesen az ipar ügyével; mert igenis van nekünk egy iparunk, amely a vámszövetség dacára relative sokkal nagyobb mértékben fejlődött Ausztriában; és ez a vasipar. A miniszter aztán rámutat a magyar szövögyárakra, bizonyítva velük, hogy jóakarattal, támogatással lehet Magyarországon is és a vámszövetség mellett is az ipart teljesen fejleszteni. És szólok egy főtételátánok fogja tartani erre nézve mindent megtenni. Csak egy volna kívánatos. Mússut mindenütt, mikor iparpártólásról, mikor új iparokrak megteremtéséről van szó, az országunk nagybirtokosai, az országunk mágnásai előljárnak. (Igaz! Ugy van!) Így keletkezett a cseh ipar; tessék megnézni a gazdag cseh mágnásokat: állig van egy, amelyiknek ne volna iparvállalata. Az lenne kívánatos, ha a mi nagybirtokosaink, a mi mágnásaink is abban keresnék ambíciójukat, hogy új iparokat teremessenek, iparokat támogatassanak. (Igaz, ugy van! Élénk helyeslés.)

(A kereskedelmi szerződések.)

A miniszter aztán annak a fontosságát hangsúlyozta, hogy újra részt vegyünk a kereskedelmi szerződések kötésére irányuló tárgyalásokban. Németország egy új, nagy protekciók vámtarifát csinált és mondhatjuk, hogy a németországi szövetségnek köszönhetően csak, hogy fel nem mondotta nekünk azt a vámszerződést, melyben ma állunk Németországgal és amely nekünk az autonóm vám tarifáját szemben igen nagy előnyöket biztosít, különösen árpa, rizot marha, és efféle dolgok tekintetében, melyekben nekünk nagy a kivételünk. Kénn voltam Németországban. És Németországnak vezető államférfiától az ottani kancellártól és a többi miniszterektől azt a biztosítást vettem, hogy Németország nem is fogja felmondani ezeket a szerződéseket addig, ameddig neki reménye és hite van, hogy velünk tárgyalhasson; mert e tárgyalás lehetősége és az a kérdés, hogy vajjon ez a reménye és hite be fog-e következni, ami beisó zavarainkra vonatkozik (Igaz! Ugy van!), amelyek megakadályoztak bennünk abban, hogy az új autonóm vámtarifát életbe léptessük. A végtelenségig azonban Németország sem várhat. És bekövetkezett az, ami esetleg ránk, Magyarországra nézve igen nagy és hosszú időre kibátó károsodásra fog vezetni: t. i. hogy Németország megkezdte már a kereskedelmi szerződési tárgyalásokat Oroszországgal, de már most a mi belviszályunk folytán abban a helyzetben lesz Németország, hogy előbb meg fogja kötni a szerződést Oroszországgal, akkor az orosz érdekeket fogja Németország kizervegteni a maga érdekeivel s azokat fogja ránk applikálni.

Ilyen kereskedelmi szerződések mindig 12 évre köttenek. Ha nem tudunk ezen kereskedelmi szerződések tárgyalásához mielőbb eljutni, amitől bennünket az 1899. évi XXX. törvények zár el, amely azt mondja, hogy az ily tárgyalásokat megkezdeni nem szabad, míg az autonóm vámtarifát létrejék, annak létrejvetelét pedig megakadályozza az ellenék, mely obstruálja a katonai javaslatokat, hát kérдем, van-e ebben politika? Hiszen a magyar nemzet mindenkori a maga politikai értelességének a maga politikai belátásának olyan fényes tanujelét adta, hogy én azt behatároltam tartom, hogy a mai viszonyok között, midőn mindenki meggyőződhetik, hogy az ezután következő harc már csak meddő, mert meg nem változatható körülményeken megtörtik, hogy akkor is magát és minden erejét lekössa ezen harc mellett, (Igaz! Ugy van!) és elhanyagolja a jövő minden létekedét. (Élénk tetszés és helyeslés.)

Végül ismételve kéri a választókat, bizznak abban, hogy ez a kormány komoly írfiakból alakult. Biznak abban, ugymond, hogy a kormányírfiak egyike sem — és legkevésbé én — kereset a hivatalnak díszét. Nekem a hivatal már sok díszet nem adhat, e mellett pedig életemnek végső éveit igazán keservesé teszi. Mert irtoztatóan nagy munka áll előttem. Még egyszer tehát appellálok erre, legyenek oly kegyesek, amennyiben engem erre méltónak tartanak, de csakis ebben az esetben, engem bizalmukkal megíszeljen. (Hosszantartó, élénk eljénzés és taps.)

Ezután a választók Kubinyi Gézá és Gajári Gézáat kívánták hallani, akik lelkes beszédekben szölettek Hieronymirol, mint emberről és mint az igazi szabadelvűségnek egyik oszlopos bajnokáról és az országos szabadelvűpárt üdvözölését tolmácsolták a szatnáriaknak.

(A banket.)

Délután 1 órakor a Pannónia-szállóban díszes lakoma volt, amelyben a miniszteren és a vele Budapestról jött kíséretén kívül részt vettek többek között: gróf Hagonnay Béla főispán, dr. Nagy László alispán, dr. Róth Ferenc törvényeszi elnök, Papoczy Gyula királyi táblai bíró, Dénes Lajos királyi ügyész, Tolnay Kornél, a magyar királyi alamasutak debreceni üztveztetője, Mándy Bertalan torgalmi főnök, Kovács

Béla tanfelügyelő, Papp Géza polgármester, Borsos Benő evangélikus református főgimnáziumi igazgató, Darányi János, az ügyvédi kamara elnöke dr. Kereszt-szeghy Lajos ügyvéd, a szabadalvópárt elnöke, dr. Vajay Károly tiszti főügyész, Bechtel János királyi katolikus főgimnáziumi tanár, Hauschka János kataszteri fel-ügyelő, Fejes István ügyvéd, Strasser Lajos és Demjén Sándor postafőnökök.

Elsőnek dr. Fichtel János katolikus pap és főgimnáziumi tanár éllette Hieronymi minisztert, mire Hieronymi Károly állott föl szólásra.

Fichtel beszéde eszembé jutatta, hogy Taine a francia forradalomról szóló klasszikus munkájában, mikor a terroristák uralmát írja le, azt mondja, hogy bár azoknak, akik szenvedtek a terroristák terroriz-musa alatt, lett volna csak annyi idejük és bátorsá-guk, hogy megszámálták volna, hányan vannak az ellenkező véleményen és azt tapasztalták volna, hogy legazálhatatlanabb volna az a csekély számú, akik Franciaországban oly nagy hátrányára, az az egész országot végfűrűbe áztatták. Ez ju-tott eszembe. Meg vagyok róla győződve, hogy a hazának mostani nehéz viszonyai között nagyon so-kan vannak, akik azt óhajtánák, hogy ebben a hazá-ban újra rend törvény és igazság uralkodjék. Nos hát, ha megvau a jó akarat, megszámálni, hogy hányan vannak ezek, akkor a mi ügyünk nyert győ-zelmet. Ha nem számoljuk meg, mi egyénileg keve-seb tehetünk a hazáért. Arra emeli poharát, hogy azok, akik át vannak halva attól a meggyőződésről, hogy ennek a hazának rendre és törvényre szüksége van, összejárnak és a haza szent ügyét támogatva, azt diadalra vigyék. (Zajos tetszés és öljenezés.)

Tőszöt mondták még Nagy László alispán, Kubinyi Géza, Lator Sándor, Papp Géza polgármester és gróf Hugonay Béla főispán, Gajdary Géza, majd ismét Hieronymi miniszter, Fejes István ügyvéd, Ke-reszt-szeghy Lajos, Roth Ferenc törvényszéki elnök, dr. Pálfi Lóránd szerkesztő.

Kubinyi Géza indítványára gróf Tisza István miniszterelnökhöz a következő üdvözlő táviratot in-tézték:

Nagyméltóságú gróf Tisza István miniszter-elnök úrnak Budapesten. A szeretett képviselőjelöl-tünk Hieronymi Károly ó nagyméltóságának ünneplé-sére egybegyűlték részéről fogadják nagyméltóságod legmelegebb üdvözlőit. Kívánjuk, hogy sikerüljön nagyméltóságodnak az országot jelenlegi szomorú helyzetéből kivezetni s a haza javára irányzott nemes törekvéseit megvalósítani. Dr. Kereszt-szeghy Lajos, a szabadalvópárt elnöke.

Szatmárnémetye törvényhatósága nevében a kö-vetkező üdvözlő táviratot intézték ugyancsak gróf Tisza István miniszterelnökhöz:

Hieronymi ó kegyelmessége jelölése alkalmából jelen volt szatmárnémetyi közönség nevében üdvözlőm nagyméltóságodat, mint a magyar nemzeti politika őszinte és igaz képviselőjét és biztosítjuk nagyméltó-ságodat pártunk őszinte támogatásáról. Nagy László alispán.

A felköszöntők egész sora hangzott még el. Az esti 7 órai vonattal Hieronymi Károly és a képviselők Budapestre utaztak.

Kossuth a leszerelés mellett.

Politikai körökben ma figyelmet keltett Kossuth Ferenc mai vezérokke, amelyben a függetlenségi párt elnöke most már teljes határozottsággal a leszerelésre hívja föl elvtársait. Szükségesnek tartja a leszerelés egyrészt azért, mert az obstrukció könnyen az alkot-mányosság végveszélyéhez vezet s másrészt mert a néppárttal való együttműködés eszméket zavar. Cikkét Kossuth így végzi:

Midőn pártunk azt határozta, hogy nyílt kér-déssé teszi minden párttag számára azt, hogy tovább obstrukción-e vagy nem a teljes egyéni felelősség szabadságát előzoa e határozatával. Oly párttagot nem ismerik, aki meg akarna szünni küzdeni elveink diadaláért; de olyat ismernek, aki visszareten egyrészt az obstrukció állandósításának következményeitől, másrészt számítva a károkat, amelyeket ez az ország-nak anyagilag okoz és latolgatja az obstrukció sike-reinek esélyeit.

Még mindig ott vagyunk, hogy a függetlenségi párt tagjait egyéni elhatározásukban csak az vezet-heti, hogy bíznak-e a sikerben, lehetőknek tartják-e a sikert a király megdöbbenését s eléggé nem sajátítható elhatározása után is és ennek oly szokatlan és az alkotmányosság fogalmával nehezen összeegyeztethető közzététele után, mint amilyen a cölöpy-i hadparancs volt?

Akik ennek dacára hisznek és bíznak a siker-ben és azt hiszik, hogy inkább meg fogja még vál-toztatni közzétélt elhatározását a korona és inkább ellent fog még állani az osztrák követeléseknek, mintsem hogy kényuralommal szerezzék meg magá-nak a hatalmi és államháztartási eszközöket Magyar-országon, ha az obstrukció miatt parlamenti után ezt több meg nem kaphatja is, ezek természetesen nem lankadhatnak el a kivételes fegyverek használatában és nem vehetik tekintetbe a sok kárt, amelyet az államháztartás és a törvényhozás igen hosszú meg-akasztása okoz; mert örök igazság az, hogy nemzeti vívmányokhoz csak szenvedések árán juthat az ország.

De azok, akik a siker lehetőségét ezáltal kizárt-nak tartják, lekiismeretükkel nem tudják összeegyez-tetni azt, hogy a szenvedések előidéztesenek, a nemzeti vívmányok pedig elmaradjanak.

Mint hogy pedig itt nem egyének ügyéről van szó, hanem a nemzet legfontosabb ügyeinek egyikéről, nem az egyéneknek, hanem a nemzetnek kelene el-dönteni azt, hogy a két eltérő felelet közül melyiket teszi magáévá a nemzet.

Már hetek, sőt hónapok óta vallom és hirdetem, hogy a nemzetnek magának kell dönteni a kérdésben; és hogy csakis ez a megoldás lehet helyes. Mind az, ami történik, csak megerősít meggyőződésemben.

Az Iparegyesület az obstrukció ellen.

Az Országos Iparegyesület igazgatósága lovag Falk Zsigmond udv. tanácsos elnöke alatt ma dél-előtt tartott rendkívül látogatott ülésén tárgyalta Neu-schloss Marcelnek ismeretes obstrukcióellenes indít-ványát. Az igazgatóság tagjai majdnem teljes szá-mban jelen voltak. Ott voltak többek közt: Matlekovits Sándor végrehajtó-bizottsági elnök, Alpár Ignác, Fitt-ler Kamill, dr. budai Goldberger Lajos, Hegedűs Károly, Márty Tivadar, Gerbeaud Emil, Gyömrői Manó, Köiber Fülöp, megyeri Krausz Lajos, Kürschner Jakab, Lakos Lajos, Neuschloss Marcel, Palóczy An-gal, Szontágh Pál, Szerényi József, dr. zólyomi Wag-ner Jenő, Wolner József, Ziperovszky Károly igazgatósági tagok, Gelléri Mór igazgató, dr. Soltész Adolf titkár stb.

Lovag Falk Zsigmond elnök, üdvözlővén a meg-jelent igazgatósági tagokat, a szokásos elterjesztések után emelt szót Neuschloss Marcel, hogy határozati ja-vaslatát megokolja. Kijelenti, hogy indítványával sem-miképpen sem akar pártpolitikai állást foglalni, sőt megvaljia, hogy a kormányprogram egyes pontjai nem egyeznek meg az ő felfogásával. Ezek ellen har-colni kell szerinte tovább is, de oly módon, amely a parlamentarizmus szemlével összefér. Nem eléggé optimista, hogy azt merné inni, hogy ha a ha-tározati javaslatot egyhangulag elfogadják, ennek lényeges beolvása leuno a helyzetre. De meggyőződése, hogy ha az Iparegyesületből indul ki mozgalom, visszhangra fog találni az egész országban. Meggyő-ződése, hogy ez a visszhang nemcsak azoknak fog erőt és bátorságot adni, akik a mai helyzetet meg-változtatni akarják, de talán magukba szállnak azok a kevesek is, akik minden áron való folytatását ki-vánják. (Élénk helyeslés.)

Béhatán ismertetni javaslatának intencióját és zajos tetszés és taps mellett olvassa fel határozati ja-vaslatát amely lényegében így szól:

Tekintve hogy a parlamenti ellenzéknek közel egy éven át kitartó szívóssággal folytatott küzdelme oly nemzeti vívmányokat eredményezett, amelyek az eddigi állapotai szemben határozott nagymérvű ha-asdát jelentenek és a nemzeti eszmének fokozatosan elérendő teljes érvényesülését a jövőre is biztosítják; tekintve, hogy az eddigieket meghaladó enged-mények még az obstrukció folytatása révén sem látszanak ezidőszert elérhetőek;

tekintve ellenben, hogy a hosszantartó parla-mentári krízis nyomán jelentkezett általános bizalmatlanság már eddig is a magyar értekekben elhelyezett külföldi tőkének nagymérvű visszavonását eredmé-nyezte, és hogy a jelenlegi parlamenti állapot fenntartása végpusztulással fenyegeti az ipart és keres-keletet; és

tekintve, hogy a magyar nemzet fennállásának egyik alapfeltétele a teljes anyagi önállóság, mert ennek birtokában idővel nemzeti eszményeink teljes megvalósítását is elérhetjük, míg anyagi önállóság hiányában állandóan még annyit sem volnánk képe-sek megtartani, amennyit az eddigi küzdelem árán kivitnünk;

mondja ki az Országos Iparegyesület igazgató-sága, hogy a nemzeti vívmányok érdekében eddig sikeresen folytatott küzdelemnek rendkívül eszközök-kei való továbbvitelét a nemzet vitális érdekeivel ösz-szeegyeztethetőnek nem tartja,

hogy a törvényen kívüli állapotnak baladéktalan megszüntetését és az állami szervezet rendes funkció-jának megindítását nemcsak a magyar iparnak és ke-reskedelemnek, mint államfenntartó tényezőnek, ha-nem magának az országnak általános érdekében is haszálhatóatlannak tartja;

hogy Magyarország gazdasági önállóságának és anyagi érdekeinek az Ausztriához való viszonyban minden törvényes eszközzel érvényesíthető erőlyes megvédésében, a hazai iparnak és kereskedelemben nagyarányú, az államélet minden rétegére kiteredő rendszeres iparpolitikával való továbbfejlesztésében s a tervezett ipari és szociálpolitikai törvények mielőbbi életbeléptetésében látja a magyar nemzetképviseletnek ezidőszert legfontosabb és legsürgősebb feladatát.

Ezen határozat érvényesülése céljából az egye-sület felhatalmazta az országgyűlési képviselőháza-hoz, megkeresést intéz az összes parlamenti pártok-hoz és sürgős csatlakozásra és hasonló eljárásra fel-hozza az ország összes ipari és kereskedelmi szaktes-tjeit, egyben pedig utasítja a végrehajtó-bizottságot, hogy az ez ügyben szükséges további intézkedések megállapítása végett a társesülettel egyetértőleg országos értekezletet sürgős egybehívása iránt intéz-keedik.

Köiber Fülöp, Márty Tivadar, Schmitt János (Győr), Krausz Lajos, Wagner Jenő és Czettel Gyula felszólá-lása után, akik mindnyájan az indítványt pótolták, Matlekovits Sándor végrehajtó-bizottsági elnök és ki-fejtette, hogy az iparegyesületnek az a régi tradíciója, hogy pártpolitikát nem üz, nem pedig az, hogy álla-mában nem politikáz. Az iparegyesületnek igen is kell politikát üznie, de iparpolitikát. Az önálló vámtérület érdekében indított mozgalom is ez volt. A jelen pillanatban olyan iparpolitikát kell üzünk, hogy állást foglaljunk azok ellen, akik az iparra és kereskedelemre nézve annyira káros helyzetet

továbbra is fenntartani akarják. Mi nem a kormány mellett hanem az ipar érdekében szólunk fel. A mostani állapotok megszüntetésére kell törekednünk, lássunk tehát a dologhoz. (Zajos helyeslés.)

Lovag Falk Zsigmond erre az összes jelenvol-tak éljenezése és tapsai közben kimondta a határozat-ot, hogy az igazgatóság Neuschloss Marcel indítványát egyhangulag elfogadja és loganatosításával az elnöksé-get bizza meg.

HIREK

Budapest, november 15.

BUDAPESTI NAPLO. November 15-ikén

uj előfizetés nyílt a Budapesti Naplora. Kerjük azo-kat a tisztelt olvasóinkat, akiknek az előfizetése ezen a napon lejárt, meitőztassanak a megújításról idejékorán gondoskodni, hogy a lapot akadálytalan-nul küldhessük tovább.

— Személyi hírek. Latinovits Pál főispánnak a német császár a legutóbbi magyarországi vadászati alkalmából a II. osztályú vörössas-rendet adományozta. — Borchgrävin, a delisark vidékeinek kutatója ma Budapestre érkezett.

— Vilmos császár betegsége. Potsdamból je-lentik: Vilmos császár egészségi állapotáról ma reggel kiadott orvosi jelentés így szól: A seb már majdnem teljesen behegedt. A császár tegnap óta sasogva be-szélhet. A legközelebbi orvosi jelentést kedden fogják közzéteni.

— Rákóczi Ferenc emlékezete. Komárom város közönsége ma ünnepeite meg II. Rákóczi Ferenc emlékét, mely alkalommal az egész város ünnepi ké-pet öltött s a házakat fellebegtették. Reggel hálaadó istentisztelet volt a Szent-András főtemplomban, melyet Kutschera plébános celebrált nagy segédlettel. Ezután a város díszközgyűlést tartott, melyen, dr. Gaál Gyula mondott szép ünnepi beszédet, vázolta Rákóczi szabadságharcát, Komárom város szereplését a kuruo felkelés alatt. Tuba János országgyűlési képviselő indítványára dr. Gaál főjegyző beszédét kinyomatták és az összes törvényhatóságoknak megküldik. Elhatá-rozták, hogy a közgyűlés felir az országgyűléshez a Rákóczi emléket sőrő törvény előlése és Rákóczi hamvainak hazaszállításá érdekében, továbbá, hogy egy utat Rákóczi-utának neveznek el. Az ünnepély egy része a vármegyeház nagyteremében folyt le, hol szavaltokat és kuruc dalokat adtak elő s amelyen a hatóságok fejei és a nagybirtokosok díszmagyarban jelentek meg. Este lampionos felvonulás volt a Klapka szobrához, hol alkalmi beszédet tartottak.

— A kereskedelmi miniszter üdvözlése. A Ma-gyarországi Kereskedelmi Ua-ók Egyesülete e hónap 15-ikén, vasárnap tartott igazgatósági ülésében egy-hangulár és nagy lelkesedéssel elhatározta, hogy Hieronymi Károly újonnan kinevezett kereskedelmi minisztert és gróf Serényi Béla újonnan kinevezett kereskedelmi államtitkár kinevezését alkalmából at-irában fog a üdvözlőit.

— Kossuth Lajos sírjánál. Kossuth Lajos Tiva-dar bányánál, Kossuth Ferencnek társaságában ma délelőtt kiment a keresepiteletbe s ott édes atyjá-nak sírjára koszort helyezett. Kossuth Lajos Tivadar egyttal megnézte a Ruttkayné sírhantja fölött emelt síremléket.

— Zuesu a Lipótvárosban. A Lipótvárosban ma tartották meg a szokásos bucsut Szent-Lipót tisz-telőtérre. Az ünnepet külsőleg alig mutatta más, mint a Szent-István-bazilika körül s néhány utcásonkon fel-állított mézeskalácsos sátor. Annál lényesebb s moz-galmasabb képet mutatott a templom belseje, amely reggelől késő délutánig telve volt a hívek sokaságá-val. Az átjárásokok reggel 7 órakor kezdődtek csu-dos misével. Az ünnepi nagymise 10 órakor volt, amelyen a szertartást Lotlok Lénárt prépost-plébános végezte nagy papi segédlettel. Délben a plébánián ebéd volt, amelyen több fővárosi tanácsnok s számos kerületi várossáta vett részt.

— Barlagon grófnő Angliában. Lyonból táviratozzák, hogy a szerencsétlen Lujza hercegnő, a volt százsz trónörökös né hetőn este Angliába utazik, ahol a tél egy részét fogja tölteni. Anyja, a toscenai nagy-hercegnő, aki egy ideig látogatásban volt nála, ma este visszautazott Salzburgba.

— Beethoven szülőháza. Bécsből táviratozzák: Ma délután Beethovennek a Schwarzspanier-Gasseben lévő egykori lakóházában, ahol meg is halt, Bécs városa ünnepséget rendezett abból az alkalmából, hogy a házat lebontják. Lueger polgármester nagyoklu re-kedtsége miatt Neumayer alpolgármester mondott be-szédet, azután több zenedarabot adtak elő Beethoven-tól. Beck apát a Szent Kereszt-rendház főnöke beszé-det mondott, melyben közölte, hogy a rend, mint ennek a háznak a tulajdonosa Beethoven egykori lakásának összes oltólővó aktrészzeit átad a Bécs vá-ros tulajdonába, mely kiülön Beethoven szobát rendez be. Az alpolgármester köszönettel birtokba vette az ajándékat. Az ünnepség, melyen nagyszámú közönség vett részt, Beethoven dalának éneklésével ért véget.

— **Egy magyar gróf rémtette.** Fárissból táviratozzák: A 25 éves, magyarországi származású **Kornis gróf**, a mérnökiiskola hallgatója, ma délelőtt a rue St.-Michele 35. házában revolverből ráolt egy diákra, akit könnyen megsebesített. Azután ráolt egy eszéledényre és csipőjén súlyosan megsebesítette, végül a portásra lőtt, a golyó a portás altestébe furódott. Ezután **Kornis gróf** önmagát agyonlőtte. **Kornis gróf** pillanatnyi elmezavarban követte el rémtettét.

— **Hartel miniszter betegsége.** Bécsből táviratozzák, hogy délelőtt kiadott orvosi jelentés szerint **Hartel** miniszter a részben álmatlanul töltött éjszaka után ma reggel egy kissé bágyadt volt. Az általános állapotban semmi változás nem állott be. **Ő felsége** ma is tudakozódott a miniszter állapotáról.

— **A szegediiek kegyelele.** Szegedről jelenti tudósítónk: A Tisza-Maros-szögén, a felsővárosi parttal szemközt ma dében avatták fel a néhai **Bertalan Lajos** miniszteri osztálytanácsos emlékére emelt díszes kőobeliszket, **Miklós Odón** volt államtitkár, orsz. képviselő méltán Bertalan érdemeit a visszabálozás terén. Azután **Beöck** Iván felolvasta **Tallán** Béla földmivelségi miniszter és **Daranyi Ignác** volt miniszter üdvözlő táviratait, melyben a visszabálozó mérnökök kegyelele tényét dicsérik. Az emlékműre számos koszorú érkezett, többek közt gróf **Maglath Géza**-tól, a földmivelségi minisztérium vizügyi osztályától, a kereskedelmi minisztérium csatorna-ügyi osztályától. Délután 2 órakor banket volt. Az emlék 25 méter magas és **Bertalan Lajos** domborművére arcképe díszít.

— **Galgóczy küldetése.** A magyar válság történetéhez a bécsi **Zet** egy fontoskodó közlemény hoz, amely letelepésszámba akarja menni. A cikk aggodalmas suttogással beszél el rég tudott dolgokat, amiket már a háztetők verebei sem csiripelnek többé. Elmondja, hogy **Koerber** a katonapárttal dolgozott; hogy katonák inkább lemondtak az üjonctöbbletről, csak ne kelljen nemzeti engedményt tenniük. Közli, hogy a katonapárt idévágó emlékiratát **Ferenc Ferdinánd** adta át ő felségének. Csupa régi história! Ebben a hosszú lére eresztett semmiben mindössze egy érdekes pletykára bukkanunk. Arra, hogy a chlopy-i napokban, mikor **Tisza** István először emlegetett golyót és akasztófát, a rebellis magyar nemzet megfektetését **Galgóczy** táborsernagra akarták bízni. Ez a generális a bradkovezi huszárlázadásnál tett szert bizonyos hírdetésre, mikor egy apró zendülés miatt tuatszámra akart magyar huszáriukat felakasztatni. De csak akarta. Mert a magyar sajtó szenvedélyes tiltakozása tiltó közbelépésre bírta a bécsi köröket. No, csak jött volna ide **Galgóczy** ur. Innen ugyan hamarosan elvitte volna az irháját.

— **Halálozás.** Id. **Bobula** János az ismert építész, volt országgyűlési képviselő ma Budapesten szívizéhihdésben hirtelen e hunyt. Ma délelőtt hirtelen rosszul lett. A mentők részéről dr. **Kovács Aladár** kir. tanácsos, igazgató és dr. **Aczel Károly** főparancsnok siettek segítségére. Mindent megkísérleltek, hogy az öreg urat megmentésük, de igyekeztek hiába volt. Nagymunkásságu, sikereket is látott férfi volt, aki szegény sorsból duszdagd emerré küzdött föl magát, de vállalkozása utób balul tívna ki, megint elszegényedett és mint a főrendiház palatogondnoka fejezte be érdemes földi pályafutását.

Idősb **Bobula** János régi lengyel nemes családból származott, melynek egy ága a Rákóczi **Ferenc** felkelése idejében telepedett meg a Felvidéken. Szüi eteti 1844-ben Liptó-Ujvárott, hol atya kisbirtokos volt és a forradalomban mint nemzetőr vett részt. **Bobula** korán halamat érzett a technikai pályára és így Budára jött, ahol a politechnikumot elvégezte. Agitatorkus tehetségénél fogva azonban csakhamar a politikai életben is élénk részt vevő; a pánszláv ellenulvcozására **Deák**, **Andrássy** támogatásával lapot alapít, melyet **Kossuth** is erkölcsi támogatásában részesít. A lejtődésnek induló főváros életében hamar vezető szerepet játszott és a törvényhatóság bizottságába került. A Horn és Jókai követválasztásait a Terézvárosban ő vezette, majd maga is fellépett. de **Buschach**-al szemben kisebbségben maradt. 1892-ben azonban a lubli kerület egyhangú választással az országgyűlésbe küldte. Az 1895-iki országgyűlés kiállítás szervezési munkálatait a **Ferenc József**-renddel tüntették ki. Nagyobb irodalmi munkásságot is fejtett ki. Önálló művekként megjelentek tőle: Magyarország Iparügye, Magyarország városai, Paicografiai zótár és az utolsó években szerkesztette az Építészeti szemlélt. Építőművészi tevékenysége főleg a fővárosra értett ki. Számos palotán kívül ő tervezte s építette mintagimnáziumot, a Barcsay-utcai főgimnáziumot, Szerb-házat stb. A 80-as évek hatámas fellendülésének egyik faktora volt. Ez évben gróf **Csáky Albin**, a főrendiház elnöke, régi érdemeire való tekintettel a Jendiház palatogondnokává nevezte ki. Ott is lakott az új országházban és ott is érte ma reggel a váratlan halál. Özvegye és fia **Bobula** János műépítész gyászolják.

Avanyos-Maróthról táviratozzák, hogy **Maláth** István, Barsvármegye nyugalmazott főispánja ma Kiskereskenyben meghalt. A boldogult sokáig állt a megye élén s hivatalos működésében sok tisztelést szerzett magának.

— **Betörő építőmester.** Felütést keltő letartóztatás történt tegnap a fővárosban. A budapesti rendőrség letartóztatott egy építőmestert, aki azzal van gyanúsítva, hogy ő követte el 1898-ban a szegedi negyvenezerkoronás betörést. Tegnap egy fiatalember állított be **Scheid G.** arany- és ezüstöntvényező Holló-utca 6. számú lakására, ahol több ezer koronát érő arany- és ezüstöntvényt kínált megvételre. Azt mondta, hogy szegedi ékszerész. Az öntvényeknek gyanús volt a fiatalember. Valamely ürügyvel a lakásán tartotta az idegent közben pedig értesítette a főkapitányságot ahonnan **Fataky** Gyula detektiv ment ki az öntvényező lakására s az aranyrudakat áruló idegent bevitte a főkapitányságra, ahol **Eperjessy Károly** és **Keresztessy Gyula** rendőrfogalmazók vették vallatára. A fiatalemberről megállapították hogy **Molnár Imre** szegedi születésű 29 éves szegedi építőmester. Azt vallotta, hogy az arany és ezüst rudakat egy szegedi ékszerész adta át neki, hogy a fővárosban értékesítse. A vallás során **Molnár** zavarba jött és a következő romantikus történetet mesélte el. Ez év június hónapjában **Szegeden** a Zerge utca 7. számú házat építette. A földásánál egy álliteres bögrét talált, amely tele volt régi arany és ezüst pénzrel. A régiségeket felszevolvazotta és most értékesíteni akarja. A rendőrség természetesen nem hitt a mesének. Táviratban kérte a szegedi rendőrséget, hogy hallgassa ki **Molnár** ott lakó feleségét. **Molnár** felesége a kihallgatáskor azt vallotta, hogy a férje négy évvel ezelőtt a Felsőbánya-utacában egy mezekező embert üldözött, aki utútközben egy dobozt hajtott el. A doboz tele volt arany és ezüst ékszerrel. Ezt olvasztották rudakba. A sok ellentmondás bizonyossá tette, hogy **Molnár** bűnös untt jutott a drágasághoz. Megmotozták és temérdek zálogcédulát találtak nála, amely valamennyi arany- és ezüstneműről szólt. Kikutatták, hogy **Molnár** pénceken este a budai Szarvas-szállóban szállott meg, ahol **Mold** Lajos szabadkai kereskedőnek írta be magát. Mindez a körülmény nagyon gyanúsá tette az elfogott embert. Alapos a gyanu, hogy **Molnár** Imre részes abban a betörésben, amelyet 1898-ban **Szegeden** **Princ** ékszerész boltjában követtek el és ahonnan negyvenezerkoronát érő ékszert elloptak, va amint részes abban a betörésben, amelyet most októberben **Fősz** szegedi ékszerész ellen követtek el és ahonnan ugyancsak nagy összeget érő ékszert vittek el. Ezt a gyanút megerősíti az is, hogy a **Fősz-féle betörésnél** gyanúsított ember személyleírása teljesen ráillik **Molnár**ra. Sőt a szegedi rendőrség akkor azt is tudta, hogy a betörő **M. I.** betűk a aatt levelez Budapesten lakó cinkosaival. Érdekes, hogy **Molnár** Imre tekintélyes építőmester Szegeden és az urí társaság is szivesen fogadta. Most érhető feltűnést kellett Szegeden a leleplezés. **Molnár** Imrét Budapesten, a feleségét pedig Szegeden letartóztatták. Valószínű, hogy az építőmesterek több cinkosa is van. Most ezek után kutat a rendőrség.

— **Halálos elgázolás.** **Demál** Rezső 11 éves iskolásfiut ma este, amint a Dálnok-utca 13. szám alatt lévő ház kapujából kiszaladt, az arra haladó 1183. számú egygötagu bércoksi elgázolta. A kerekék keresztümentek a kis fiun, aki olyan súlyos be's sérüléseket szenvedett, hogy a **Brody** Adél gyermek-kórházban, ahova bevitték, meghalt. A rendőrség a bércoksis ellen megindította a vizsgálatot.

FŐVÁROS

(*) **A községi választások.** A Liptóvárosi demokráta párt vasárnap 11 órakor a Vigadó nagytérmeben választói nagygyűlést tartott. A gyűlést **Nagy Andor** választotta meg elnökül, mire dr. **Kállor** Gyula benyújtotta a végrehajtó-bizottság következő határozati javaslatát:

A Liptóvárosi demokráta párt nagygyűlése viszontautasítja és eltilti azt a rendszert melynek keretében eddig a községi választások, a polgárok igaz érdekeinek rovására folytak le. Kijelenti, hogy magrává teszi a főváros összes demokráta köréi által közösen megállapított programot és csak azok jelöltséget támogatja, kik ezen programot annak egész terjedelmében megakóvák teszik.

Visontai Soma országgyűlési képviselő nagy hatással letegette a demokráta-párt községi programját és a választók tapsa és éljenése között ajánlja eloadgására a benyújtott határozati javaslatot.

Vászyonyi Vilmos riadó élénzés között mondja el, hogy a demokráta-párt nem áll egyes kerületek szolgálatában, hanem testvériesen egybefűzi a főváros egész polgárságát. Nagy hatással mutat reá arra, hogy a képviselő-testület állásokat mindeddig úgy kezelék, mint az érdemeleket. A törvényhatósági bizottsági állás volt a nagy kereszt, a póttagaság a kis kereszt, az iskolászéki tagság és ipar-

hatósági megbízotti állás pedig ezüst érdemelekeszt számba ment. Akiknek ezen érdemeleket illojanlatok, külső dísznek tekintették megválasztásukat, mely csak arra szolgál, hogy családi zsúrjaiknak lényit adjon. Amde a poárogok érdeke azt kívánja, hogy a községi képviseltei tagjai állásukat necsak névjegyeikre nyomassák reá hanem hogy dolgozzanak és hogy önzertesen helyt álljanak a törvényhatóságban a közérdekért. Viharos éljenzéssel fogadták a szónok gyömvörű fejtegetéseit, aki szünni nem akaró taps között fejezte be beszédjét. Miután **Olay** Lajos összeratásra és kitartásra buzdította a választók, a gyűlés egyhangulag ellogadta a határozati javaslatot, mire **Nagy Andor** sűrű éljenzés között a gyűlést bezárta.

Az erzsébetvárosi demokráta-párt ma délelőtt tartott nagygyűlést az Erzsébetvárosi Demokráta-Kör helyiségében. A tágas termek zsulnóság töltötte meg a meg elent választók, akiket dr. **Somogyi** Lajos ügyvezető elnök üdvözölt. hosszasan fejtegetvén a demokráta eszméket. Dr. **Oláh** Gyula a nagygyűlés elnökül megválasztatván, üdvözölte a megjeent dr. **Vászyonyi** Vilmos és **Olay** Lajos országgyűlési képviselőket.

Dr. **Vászyonyi** Vilmos nagy tetszés közben ismerette a demokráta-párt célját és törekvéseit, közben ostarozva az ellenpart korokésedéket. Nem kiváltások, előgok és protekcioért küzdünk — ugymond — hanem mindannyiunk ogaér, Budapest népének felszabadulásáért a kiink ura om atól. Nem szeméyek ellen hanem eivék mellett harcolunk s nem az arisztokrácia ellen, hanem a politikai lakáság megszűntetéséért küzdünk. Guiverrel való hasonlattal fejezte be tapssal fogadott beszédjét.

Utána **Olay** Laos a VIII. ker. demokráta párt vezére buzdította kitartásra és harora a megjelenteket s szenvedélyes beszédeben erősen kikelt az osztály és klikkuraiom ellen. Végül a nagygyűlés kiküldte a kandidáló bizottságot.

A II. kerületi polgári párt, vasárnap dé után a Fácán-vendéglő nagytérmeben választó-gyűlést tartott. **Kunczer** Gyula jegyző tervezte e ő a párt programját, amely főleg a kis emberek érdekeit hangoztatta. Dr. **Nemeth** Imre és **Pichler** Károly részletesen fellette ki a programot, köveleve a közlelemelés ocsobóátétele érdekében az elölmozgók városi várnjának az előléését; köveleve e a párt, hogy a városi jövedelmek s a közérdeküi vállalatok városi üzembe vétesse-nek a hidvamok előléését a lánoid-rudastírdói vasutvonallal sűrűs megépítését — A polgári-párt gyűlésevel egyidejűleg, **Jensch** Vilmos patikársnak a kaszinó-párból kivált levei, **Reform-párt** nyelven a budai Vigadó egyik termében tartottak szervezkedő gyűlést.

SZÍNHÁZ, ZENE

** **Operaház.** Ma este *A windsori vig nők* került színre részben új szereposztással az Operaházban, amelynek repertoárja Ncoai klasszikus vig da művének retouchált előadásával valóban gyönyörű tett szert. A mai est igazi hőse **Márkus** Dező karagy, akinek tehetsége tegnap Wagner világában arattott diadalt, ma pedig egészen más terepümon érvényesült. Ifjúságot, köllészetet, életet lehel a da mübe, amely esztendőnk óta elfakult, ráncos és szellemtelen előadásban került előbénk. De a legnagyobb hálaa kötelezett, hogy rendezői talentumával humort, bájt vérkeringést adott a szinpadai akciónak, míg a partitürának csipkenekünkát a maga teljes önomságában juttatta érvényre. A repr:z három új szereplőt állított a lámpák elé. A két vidám windsori nő bájos alakitóra talált az Operaház két jeles primadonnájában: **W. Krammer** Terézben és **D. Handel** Bertában, akik mindaketten pompásan festettek az angol renezánsz kostümjében. **W. Krammer** Teréz Futhné szerepében egyéniségének megfelelő illoadattal találkozott, hiszen a mi kitűnő Adelheidünk a szubrett-humor világában is otthonos. A visszézőn kitűnő dispozióval énekel és szingzag ábrázolásával is nagy sikert aratott. Nem csekély hasznára volt, hogy **Reichné** szerepében **D. Handel** Berta állt mellette, mint hasonlóképpen tehetséges játéktárs. Főlényes humoral és sok egyéni kedvességgel ruházta föl a pajzán asszonyt, akinek legszebb ékszere azonban a művésznő hangzatos mezosopránja volt. Kitűnően illeszkedett bele a zenei vígjáték énekdialogusába és méltán kiérdemelte a közönség elismerését. Uj volt még Futh szerepében **Ney** Bernát, derék baritonistánk, aki biztos mursikálisságával és szép hangjával lényegesen hozzájárult az est sikeréhez. Mindazonáltal sajnáljuk, hogy **Takács** Mihály kivonta magát e szerep alól, amelyet az igazgatóság neki osztott ki. Egyáltalán feltűnő, hogy a népszerűségi kitűnően dotált énekes ritkán jelenik meg a lámpák előtt és ehhez képest gyakran másodrangú szerepben is. Sokkal inkább szeretjük és becüljük **Takács** művészetét, semhogy az igazgatóságnak ez az érhetetlen elnézés nekünk kedves lehetne. *A windsori vig nők* többi szereposztása a régi volt, de rut halatlanság terhelni lelkünket, ha meg nem emlékeznénk külön a föllétlen elis-

merés hangján Ney Dávidról, a klasszikus Falstaffról, aki ragyogó orgánnummal, mesteri énekművészettel és agyonyos humorral alakította szerepét. A mi mester-jelmokunk gallériájában sok a kabinetalakítás, amely frők időkre büszkesége marad a magyar művészetnek, — és ezek közé tartozik az ő Falstaffja is. A közönség hálával és hódolattal tüntetett Ney Dávid mellett.

A Tavassz harmincadszor. Holnap hétfőn a Magyar Színházban harmincadszor játsszák Strauss József bájos zenéjű operettjét, a *Tavassz*-t, amelynek oly nagy a vonzereje, hogy vasárnap, mikor a *Tavassz kétszer* kerül színre, délután is, este is zsufolt hárs néste végig az előadást, amely viharos kacogás és sűrű tapsok között folyt le. A *Tavassz hétfőn, kedden és szerdán* este kerül színre, Annát minden este *Szentgyörgyi Lenke*, Gált *Ráthonyi* és Náci *pinécért Seikala Kornél* játssza. *Csütörtökön* este ismét jubiláris előadás lesz a Magyar Színházban. 25-ödször kerül színre a *Drótostól*, míg pénteken *A kis kofát* mutatja be a színház.

Méltáné. Az *Aurora* irodalmi és művészeti kör ma délelőtt igen sikerült matiné rendezett a muzeum diestermében nagy közönség jelenlétében. A matiné *Zempléni Árpád* nyitotta meg. *Lac Terka* volt az első felolvasó, aki egy pompás novelláját mutatta be. A közönség zajos tapsokkal honorálta. Utána *Balla Miklós* olvasta fel néhány szép költeményt, élénk tetszés között. *Rozsnyai Kálmán* szavalt, majd *Farkas Imre* néhány kedves versével szórakoztatta a hallás publikumot. Végül *Szundý Károly* olvasta fel *A pillangó* című sikerült elbeszélését.

SPORT

Football. A nedves őszi hideg és később megeredt havas eső dacára szépszámu közönség előtt tartották őszi mérkőzésüket a Budapesti Torna Club és a Műgyetemi Football Club. — A játék első negyedórájában a műgyetemnek támadtak, de a Torna Club erősen véd. majd egy cornerből goalt ér el, ami láthatólag lehangolta a műgyetemieket. — A Torna Club ezt felhasználva, erősen támad s még két goalt ér el, közülök egyet ismét cornerből. — A második félidőben csaknem folyton a műgyetemiek támadnak, de csak nagynehezen sikerül *Aschnernek* a *Niessner* egy szép beadását befejelni. — A Torna Club e félidőben nem ér el goalt s így 3:1 arányban nyeri meg a küzdelmet. Jók voltak a győztes csapatban: *Ujváry*, *Sipos Oláh*, *Helmisch*, a műgyetemieknél: *Niessner*, *Nirnsee*, *Halász*, *Schäffer*.

TÁVIRATOK

Eisenarz, november 15. Ő felsége ma reggel 8 órakor csendes misét hallgatott, azután 12 órakor szép időben a *Seeaba* indult cserkészni.

Az olasz királyi pár Angliában.

Pisa, november 15. A király és a királyné Títoni külügyminiszter társaságában és egyéb kísérettel ma délelőtt Angliába utaztak.

Humbertek elszállítása.

Páris, november 15. *Humbert Teréz* ma reggel a rennesi fogházba, *Humbert Frigyes* pedig a thonanssi fogházba szállították át.

Keresztély király jubileuma.

Fredensborg, november 15. *Keresztély* király negyvenéves uralkodói jubileuma alkalmából *Moltkét*, a német császár főhadsegédét fogadta, aki a császár kísérelát nyújtotta át, továbbá az angol ügyvivőt és az angol katonai attasét, akik átadták a királynak az angol haderege tábornokává való kinevezését.

A bolgár trónbeszéd.

Szófia, november 15. *Ferdinánd* fejedelem ma délután trónbeszéddel nyitotta meg a szobránját. A trónbeszéd örömmel üdvözli a nemzet képviselőit és kijelenti, hogy bizonyos események a fe edeleennek kötelességé tessék, hogy az utolsó népképviselő megbízásának megszűnése előtt megkérdezzék a népet az ország ügyeiben követendő irány felől.

Kifejti továbbá, hogy a rend és nyugalom, melyben a választások lefolytak, a nép politikai fejlődésének előrehaladottságáról tesznek tanúságot és lényes világításba helyezik az ország szabad intézményeit. A képviselők előtt most komoly és hasznos tevékenység áll, hogy az állam igazgatását állandóan rendezőhöz és Bulgária gazdasági és szociális fejlődésének hatalmas lökést adjanak. A trónbeszéd továbbá utal arra, hogy a múlt nyár eseményei a kormányt kényszerítették arra, hogy rendkívüli hadügyi kiadásokat tegyen, hogy a hadsereget, mint az ország integritásának és a haza függetlenségének védőjét az óhajtott állapotba hozzák, és számít a képviselők hazaülésére, hogy ezek komolyan és figyelmesen vizsgálják meg azokat a körülményeket, melyek ezeket a kiadásokat szükségesekké tették és méltányolják a kormány munkáját. A kormány minden erejét ki fogja fejteti, hogy a fennálló jó viszonyt *Oroszországhoz*, *Bulgár a felszabadítottjához*, a többi nagyhatalmakhoz, valamint különösen a szomszédos államokhoz fenntartsa.

A kamarába vezető egész uton, ugyiszintén magában a kamarában *Ferdinánd* fejedelemet élénk órációban részesítették.

A porta válasza.

Konstantinápoly, november 15. Az entente-hatalmak nagyköveteinek utolsó lépésével utalás történt arra, hogy néhány más nagyhatalom továbbmenő reformokat kívánt és hogy ennél fogva a porta érdekében áll, hogy a követeléseket eltagadja. A *Yildiz-palotában* ez a körülmény nagy hatással volt. A tegnapielőtti rendkívüli minisztertanács azonban még nem jutott végleges elhatározásra. Az a hír van elterjedve, hogy a nagyzéret és a minisztertanácsot megbízták, hogy a válasza nézve tegyenek javaslatot. A javaslat megbeszélésére holnapra minisztertanácsot hívtak egybe.

Elfogott anarchista.

Cherbourg, november 15. A tegnap itt elfogott *Lambin* anarchistát esendőri fedezet mellett *Párisba* kísérték. *Lambin* azzal vádolják, hogy a bellevillei templomban legutóbb történt robbanásnak ő volt az okozója és azzal gyanúsítják, hogy merényletet készült elkövetni az olasz királyi pár ellen.

Napirend.

Naptár: Hétfő, november 16. — Római-katholikus: Ódon. — Protestáns: Ódon. — Görög-ország: (november 3.) Aepszüm. — Zsidó: *Marches*. 26. — Nap kél: 6 óra 52 percek. — Nyugszik: 4 óra 05 percek. — Hold kél: 3 óra 24 percek hajnalban. — Nyugszik: 2 óra 51 percek délután.

A *könnyvívő miniszter* fogad d. u. 4 órakor. A *népnyugvívő miniszter* fogad délután 4 órakor. *Nemzeti Múzeum.* Allattér. Nyitva van d. e. 9 óráig délután 1 óráig.

Kereskedelmi Múzeum a *Városligetben* délelőtt 9 óráig 12 óráig.

Az *Akadémia Goetheszóbjája* nyitva délelőtt 10—12-ig.

Egyetemi könyvtár zárva.

Akadémiai könyvtár nyitva 3—7-ig.

Múzeumi könyvtár nyitva délelőtt 9 óráig 1-ig.

A *fiárost könyvtár* (Károly-kürt 28.) mindennap nyitva van, kizárva délelőtt 9—1-ig, vasár- és ünnepnapokon 9—12-ig.

Az *agincseumi ásatások és múzeum.* Megtekinthetők egész nap II. ker. Ó-Buda, Külső-Szent-Endrei-ut. Helyierdekl vasut a *Pálly-teről*.

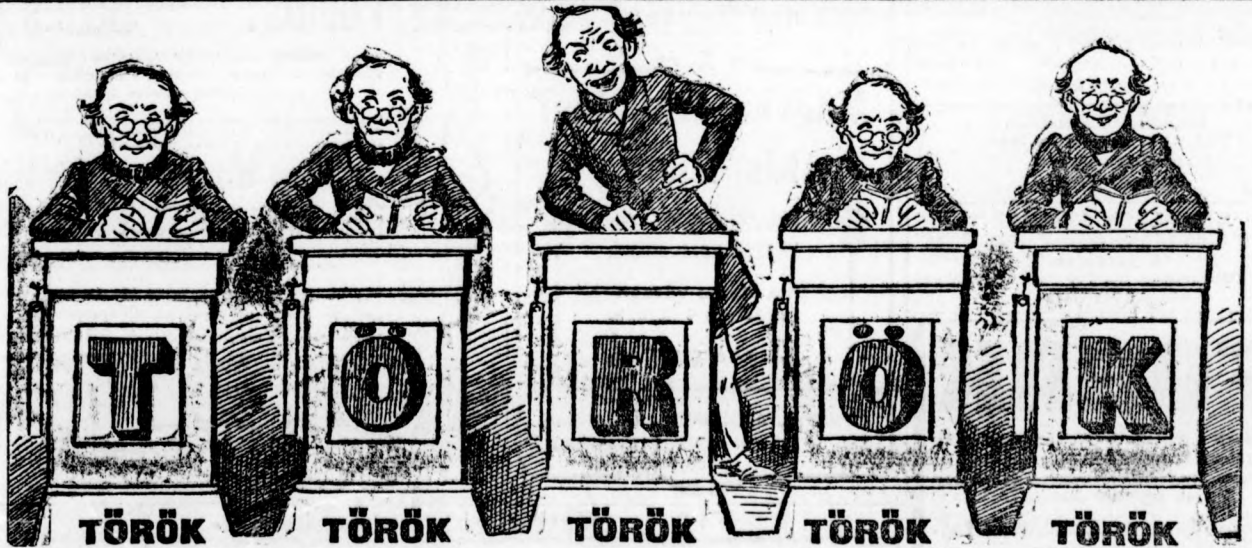
Mentőegyesület helyiségei a *Markó- és Sölyom-utca* sarkán, reggel 8 óráig este 6-ig.

Allattér a *Városligetben* nyitva egész nap. Belépődíj 60 fillér.

A 1832. számú „*Eljárás szövezzel célokra szolgálatokhoz készítésére*” című, 1868. július 23-án, 1873. évi „*Eljárás szövezzel célokra szolgálatokhoz készítésére*” című (a 1832. sz. pótszabaddal) 1906. május 12-ől (a 2133. számú „*Erőndezés 15bb képek egy tárgyalással való feloldására*” című, 1907. július 7-ől kelt magyar szabaddal) a

vevők vagy engedményesek kerestetnek.

Szíves ajánlatok „W. W. TROT” alatt *Mosse Rudolfhoz* Bécs, I. Selerstätte 2, intézendők.

TÖRÖK
már sok, nagyon sok millió korona nyeresémet fizetett ki.

TÖRÖK
vevőinek minden lehető előnyt nyújt.

TÖRÖK
a nyereseményeket pontosan kifizeti vevőinek.

TÖRÖK
elvből a legnagyobb titoktartást biztosítja.

TÖRÖK
vevőivel szemben minden irányban előzékeny.

Miután a huzás már csütörtökön és pénteken f. év november hó 19-én és 20-án lesz,

ennél fogva tisztelettel kérjük nagybecsű megbízását hozzánk azonnal beküldeni.

Az I. osztályú sorsjegyek hivatalosan megállapított árai:

egy egész eredeti sorsjegy frt 6.— vagy kor. 12.—
egy fél eredeti sorsjegy frt 3.— vagy kor. 6.—
egy negyed ered. sorsj. frt 1.50 vagy kor. 3.—
egy nyolcad ered. sorsj. frt —.75 vagy kor. 1.50

Török A. és Társa
bankháza, BUDAPEST.

Legnagyobb osztálysorsjáték-üzlet.
Főüzlet: TERÉZ-KÖRUT 46/a.
Fiókok: Váci-körut 4. sz. Múzeum-körut II. sz. Erzsébet-körut 54.
*Ürgönyolm: TÖRÖKBANK.

M. KIR. OPERAHÁZ.
Hétfő, 1903. november hó 16-án.
Zárva.

NEMZETI SZÍNHÁZ.
Hétfő, 1903. november hó 16-án.

Vén bakancsok és fia a huszár.
Népszínmű 3 szakaszban. Irta Szigei József.
Személyek:

Vores csapár Boross Hangos, kárter Latabár
Iona Vizvári M. Lidi, leánya Blaha L.
Fritzi Rozsahegy Pistá bojtár fia Gálósi
Sugár Mihály Ujházi Paléros Körösmesy
Laci, fia Bakó Huszár őrmester Hetényi
Kezdele 7 1/2 óraker.

VIGSZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

A csodagyermek.

Böhözát 3 felvonásban. Irta Gavault és Charvay.
Fordította Molnár Ferenc.
Személyek:

Elise Varsányi Paradox Fenyvesi
Georges Góth Irén Tanay
Croche Hegedüs Lansquet Venerei
Berthe Haraszthy Hernani Tapolczai
Langrune-né Gázi M. Marguerite Kész
Lescalopier Széremy Suzanne Varga
Kezdele 7 1/2 óraker.

NÉPSZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

Senki.

Regényes nagy operett 3 felvonásban. Irta: Baila
Miklós és Nyárai Antal. Zeneje Barna Izától.
Személyek:

Georges Nyárai Marietta Sugár
Goutran Kiss M. Fréoux Irsai
Louise Krecsányi Liselt Küry
Sophie Kárpócai Willí Szirmai
Hercules Solymosi Jack Mouton Ujvári K.
Cornichon Szabó Fommier Evá Siposné
Kezdele 7 óraker.

MAGYAR SZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

Tavas.

Nagy operett 3 felvonásban. Duvall és James után
Irta Lindau és Wilhelm. Fordította Mérei Adólf.
Zenejét szerette Strauss József.
Személyek:

Bsapó Gusztáv Szabó Szalóki báró Gömöri
Marcit Keleti A báróné Kornai
Hollós Tolnai Gál Feri Rátványi
Cecilia Fenyvesi Anna Szentgyörgyi
Ernő Farkas Anna Girdón
Berta Szabó E. Néci, pincér Sziklai
Kezdele 7 1/2 óraker.

KIRÁLY-SZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

Aranyvirág.

Operett 3 felvonásban. Irta Martos Ferenc. Zenejét
szerette Huszka Jenő.
Személyek:

Potyoviev Gyöngyi Carina Hídvéghy
Beppo Vései Stone Ellen Szarosi
Silvio Csizsér Gaud Harry Ferenczy
Carlo Torma Egy ifju Gabányi
Aranyvirág Fedák Meridon Lise Baracsi
Tina Csatali J. Diaz Diana Szentgyörgyi
Lola Satori Fogadós Körmendi
Kezdele 7 1/2 óraker.

URANIA SZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

Felolvasás.

Kezdele 7 1/2 óraker.

KISFALUDY SZÍNHÁZ.

Hétfő, 1903. november hó 16-án.

A jesusita.

Dráma 4 felvonásban. Irta Poy Ordeix Segismundo
Kezdele 7 1/2 óraker.

FOGAK

egyesek ugyszintan teljes fogsorok szájpadiás nélkül, rágáshoz használható 10 évi jótállás mellett. Tanítók, hivatalnokok és hadseregek 40%-kal olcsóbban.

Fogmütétek, gyökérhúzás fájdalom nélkül.

KOOS M.

es. és kir. szab. műfogterem
Budapest, Kerepesi-ut 34. sz.,
a Kókus-kórháznál szemben.

Nodusin Aranyér-balszam.

Egyedülálló szer, mely operáció vagy ágétes nélkül tökéletesen és biztonságos gyógyítja úgy a vak, valamint a nyitott aranyéret. Kórhadig kúrálható. Teljesen ártalmatlan. Elismert levelek szerint szárazak és árszakas teljessegig gyógyított. Törvényesen védve. Kapható a készlettel: Nagy Kálmán gyógyszerár, Nyiregyháza, továbbá Török Józsefnél, Budapest, Király-utca és a többi gyógyszerárakban is. Ára használható utasítással együtt 4 kor., bérmentes külföldi postán 5 kor., az ország előzetes bejelentés nélkül vagy utánjáról olcsóbban.

FOVÁROSI ORFEUM

VII., Nagyvező-utca 17.
Ma és mindennap
A két igazgató
és
Pajkos diákok.
továbbá
a kitünő, kacaglató műsor.

Előkészületben:
Könnyű lovasság.
Suppé operetteje.
A télközben reggeli 6 óráig Vörös Etiek előadása: kara hangversenyek.

Ügynökök

bármely szakmából helyben és vidéken, kik sorsjegyeknek törvényesen engedélyezett részletivok alapján való eladásával foglalkozni óhajtanak, magas jutalékok vagy fix fizetést kapnak.

Schön és Breitner
bankház Budapest,
VII. ker., Erzsébet-körút 56. sz.

BIKAVÉR-LIKÖR.

TISZTA BORPÁRLAT.

ENNÉLFOGVA
ÉTVÁGYGERJESZTŐ ÉS GYOMORERŐSÍTŐ.
GYÁR.
KLEIN JÓZSEF ÉS ADOLF, BUDAPEST
TÖRVÉNYESEN VÉDVE.

BEÓTHY ZSOLT.

A Magyar Irodalom Kis Tükre.

SZELLEMI ÉLETÜNK FEJLŐDÉSÉNEK ÁTTEKINTÉSE.

Ára díszes vászonkötésben 4 korona.
Második bővített kiadás.

KAPHATÓ AZ ATHENAEUM R-TÁRSULATNÁL ÉS MINDEN KÖNYVKERESKEDÉSBN.

A titkos betegségek alapos gyógyításáról.

Ne sajnálja senki a fáradozást ilyen komoly ügyben, jelentkezzék egyszer személyesen, mert a legújabbban kiffődön beszerzett speciális műszerekkel még a legregebb betegségeknek is pontosan meg lehet határozni a székhelyét, elterjedését, minőségét, kórokozóját: bármily helyzen felszékete is be magát a kóranyag a szervekbe, vagy a test nevébe. Ezen beható vizsgálat alapján teljes biztonsággal meghatározható a betegségi állapotnak megfelelő, alapos gyógyuláshoz vezető speciális gyógyítási mód is, amelyet mindenki, foglalkozásának megzavarása nélkül, otthon is elvégezhet. Ha valakinek lehetetlen volna megjeleneni, akkor csak írja le a baját, amelynek pontos át- vizsgálása után megkapja az utasítást és a megfelelő speciális gyógyszereket is — a legnagyobb titoktartás mellett. Legelőbb választélagyeket mellékeljen. A gyógykezelés befejezése után a leveleket elégetik, vagy kívánatra mindenki visszakapja azokat.

Ilyen tökéletes és helyzagnál hazánkban Dr. Palócz v. kórközi orvos, specialista, országos hírd írtatete (Budapest, VII. Kerepesi-ut 10.), ahol jóakarattal, őszintén és lelkiismeretesen kaphat mindenki (ugy férfi, mint nő) a neki előtölt felvilágosítást, ahol a beteg vére és testnedvei megvizsgáltak, idegei megérősdönek, az egész szervezet megszabadul a kóranyagoktól és lelki kijnai is megszünnek.

A mindennapi foglalkozás megzavarása nélkül, biztos sikerrel, alaposan és gyorsan gyógyítja már sok év óta Dr. Palócz az ó speciális gyógyítmódjával még a legelhanyagoltabb esetekben is a bujakörök sebeket, hughyos-, hólyag-, ideg- és hátrénc-bajokot, sérveket, az onferőzés és szifilisz utóbajait, magomlést, elgyengült férfierő (impotenciát), kezdődő elmevartári aranyéret, vérébajokat, bőrbetegségeket és a női nemi szervek minden betegségeit. Nők részére külön váróterem is külön kijáratt van. A rendelést Dr. Palócz ömaga és egyedül végzi naponta délelőtt 10 óratól délután 6 óráig (vasárnap déli 12 óráig).

Cím: Dr. Palócz v. kórközi orvos, specialista, Budapest, VII. Kerepesi-ut 10.

„A hölgyekre néve”

nagy fontosságu azt tudni, hogy egyedül a „Lorison-Orém” van arra hivatalos, hogy a szépséget fentartsa és a hol bínyzik, elérhető legyen; mert e szer a legjobb mely e téren feltalálattott, és minden követelménynek megfelel, a mi az hölgyek léte, mert a hölgyek már 2-3 napi használat után meggyőződnek magukról hatásáról. A legelőbb hölgyvilág valamint a legelőbb művésznők használják a legmegelőbb eredményel, az egyedül szépségszer, mely az arcot virulí frissé és fiatalá teszi, a ráncokat az arcon és nyakon eltüntet, az arcbőrt finomná, frissé és sugárzóvá teszi; még előrehaladott koru hölgyek is oly csodás arcszint kaptak a „Lorison-Orém” használat után, hogy életelővük meghatározni lehetetlen. Egy tégegy ára 6 frt.

Érték: Csillag Anna
Wien, I. Graben 14.

Részletfizetésre
arany, ezüst, ékszeres kesszorak és inearak olcsón kaphatók
Grünberger Armin Béla
IV. Vá-1-utca 30. I. em. 23

Csemege-szólott
visontahelyi legelőbbes éhcseszéssé és kiold 4 koronért; meglepő szép teli csemege-almat 2 korona 80 fillérről; ideál paszétéjs diét 3 korona 80 fillérről; szálta; Búcsók Antal miniatragasztás, Gyönygys. 1904

Köhöcsésnél
éskedőeseről nagyon jóhílléret. Réthy-féle pemeitli cukorkák.

Csukott-híntó
3 díszes baktól olaj tengerész. 3 koron. szárazon. használt, de igen jó állapotban, jóneműen fenyveze 280 forintért eladó. VI., Tereb-körút 98. I. em. a nyomdai iróházban.

GUMMI
és
HALHÓLYAG
szemad 2, 4, 6, 8, 10 kor és folyóba, a vízbe lözhető, stuktatárszemelet, utánvétel vagy a pénz előzetes bejelentés után kelti e szemek legelőbb rangu ége:
REIF J.
specialista, Bécs, Brunnplátze 5. Ángyiekek helyen.

BUTOROK
dívanok, matraccok, feg-gómpók, ingákrák, leg-jutányosabb árban
részletfizetésre is kaphatók
Wathán Ignácánál,
Budapest, VIII. József-körút 26.

Fontos! Biztos jövő!

Vasuti állitztek, ceendőreégi és katonal állitztek, pénzügyörök, vasuti állitztek, posta és ávirada, alkalmazottak; közigazgatási és bírósági díjokok ügyimöbe.

Mindazok, kik bármely okból a szolgáltatást előrehaladékos szüksegek kvallitkölés nem szerozhettek meg vagy más pályára lépve maguknak kedvező és állandó állást és így biztos jövőt kívánának szerzeni, rendeljék meg az éppen most megjelent: **Gilányi-Vaszkó-féle**

„Vezérkönyv az általános műveltség terjesztésére”

című könyvet, melynek segítségével bárki minden más könyv nélküli magán-tanulással önmaga képes a polgári iskolák négy osztályának tanulmányát megtanulni és abból sikeres vizsgálatot telen. E könyvet minden intelligens, falusi iskolák vizgott egyen-iskerrel használhatja. Könyven érthető, világos népszerű modernben tárgyazja az összes előzetes tanulmányok.

Tartalom: Számítás, Algebra, Geometria, Magyar nyelvvel. Természettud. Természettan. Csillagászati földrajz. Mértan. Magyar nyelvtan. A magyar iskola helyzetéről. Vasúti. Szilvántika. Német nyelvvel. Német olvasmányok. Földrajz. Vlagtorénelem. Magyarországi földrajz. Földrajz-tan. Ábrák. geometria. Független: Utasítás a tanulóhoz. A vezérkönyv ára a rendes iskola-tenkönyvek árának negyzetése a korona, mely összeg előre való beki-dése esetén a munkát azonnal és bérmentve küldi a kiadóhoz.

LAMPEL R. (Wodianer F. és Fiai) es. és kir. udvari könyvkereskedés
Budapest, VI., Andrassy-ut 21. sz.

Színházak heti műsora.

	Magy. kir. Opera.	Nemzeti színház	Vigszínház	Népszínház	Magyar színház	Király színház	Urania színház
Kedd	Lohengrin	Két szék közt a pad alatt	A csodagyermek	Senki	Tavas	Aranyvirág	Az éjféli nap országa
Szerda	Nincs előadás	Sötétség	A csodagyermek	Senki	Tavas	Aranyvirág	Az éjféli nap országa
Csütörtök	Verdi Requiem	Macbeth	Az okos bolond	Senki	A drótostót	Aranyvirág	Az éjféli nap országa
Péntek	ködkirály	A csavargó és a királyleány	A csodagyermek	Senki	A kis kofa	Aranyvirág	Az éjféli nap országa
szombat	Carmen	Az üzlet-üzlet	A csodagyermek	Senki	A kis kofa	Aranyvirág	Az éjféli nap országa
d. n. Vasárnap este	Abugonották	Az üzlet-üzlet	A csodagyermek	Senki	A kis kofa	Aranyvirág	Az éjféli nap országa